

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

**Dům na půl cesty jako součást integrace mladých
dospělých bez přístřeší do běžného života**

Bakalářská práce

Autor: Kamila Šimková
Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Hradec Králové 2021

Zadání bakalářské práce

Autor: Kamila Šimková

Studium: U1895

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě

Název bakalářské práce: **Dům na půl cesty jako součást integrace mladých dospělých bez přístřeší do běžného života.**

Název bakalářské práce AJ: Halfway house as part of the integration of homeless young adults into everyday life.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat začleněním mladých dospělých z domů na půl cesty do běžného života. V teoretické části bude přiblížen význam rodiny pro dítě, systém náhradní rodinné péče a ústavní péče. Dále se podrobněji zaměří na odchod dětí z těchto zařízení a možnosti využití domů na půl cesty jako přestupné stanice. Druhá praktická část bude pomocí kvalitativní strategie prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů zjišťovat připravenost na vstup do života z předchozích ústavních zařízení a přínos pobytu v domech na půli cesty při začlenění do společnosti.

BUBLEOVÁ, V. Osvojení a pěstounská péče. Praha: SNRP, 2002 MATOUŠEK, O. Ústavní péče. 2. rozšířené a přepracované vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1999 MATĚJČEK, Z. Náhradní rodinná péče. 1. vyd. Praha: Portál, 1999

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Oponent: Mgr. Michal Trousil, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Na Pardubicku dne 4. 4. 2021

Kamila Šimková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Miroslavu Kapplovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a připomínky a také za čas, který mi věnovala při konzultacích k mé bakalářské práci. Ráda bych také poděkovala všem, kteří se zúčastnili výzkumného šetření.

Anotace

ŠIMKOVÁ, Kamila. *Dům na půl cesty jako součást integrace mladých dospělých bez přístřeší do běžného života*. Hradec Králové, 2021, 60 stran, Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta. Ústav sociální práce. Vedoucí práce Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Bakalářská práce zjišťuje, jak domy na půl cesty pomáhají mladým dospělým při integraci do společnosti, a to, jak sami uživatelé Domu na půl cesty v Pardubicích hodnotí aktivity a služby, které jsou jim v tomto zařízení poskytovány. Práce je rozdělena na dvě části. Na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část se zaměřuje nejprve na rodinu, která má vliv na vývoj každého jedince a na jeho budoucí život. Následně představuje možnosti náhradní rodinné a ústavní péče. Dále jsou zde popsány domy na půl cesty a jeho služby, které poskytuje. V závěru teoretické části je podrobněji popsán Dům na půl cesty v Pardubicích.

Výzkumná část hledá odpovědi na hlavní a dílčí cíle. Odpovědi byly získávány kvalitativní metodou pomocí polostrukturovaného dotazování s uživateli konkrétního domu na půl cesty. Cíl práce byl naplněn a výsledkem je hodnocení aktivit a služeb, které pomáhají při integraci do společnosti uživatelům Domu na půl cesty v Pardubicích.

Klíčová slova: domy na půl cesty, socializace, integrace, výchova, sociální služby

Annotation

SIMKOVA, Kamila. *A halfway house as part of the integration of young adults without shelter into everyday life*. Hradec Králové, 2021, 60 p. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové, Philosophical Faculty. Institute of Social Work. Leader of the Bachelor Degree Thesis: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

The bachelor thesis discovers how halfway houses help young adults to integrate into society, and how the users of the Halfway House in Pardubice themselves evaluate the activities and services provided to them in this facility. The work is divided into two parts. The theoretical part and the practical part. The theoretical part focuses first on the family, which affects the development of each individual and his future life. Subsequently, it presents the possibilities of alternative family and constitutional bakes. The Dai's houses are described here halfway and its services it provides. At the end of the theoretical part, the HalfWay House in Pardubice is described in more detail.

The research part looks for answers to the main and sub-objectives. The answers were obtained by a qualitative method using semi-structured interviewing with users of a particular halfway house. The aim of the work has been fulfilled and the result is an evaluation of activities and services that help to integrate into society for users of the HalfWay House in Pardubice.

Keywords: halfway houses, socialization, integration, education, social services

Obsah

Seznam použitých zkratk	9
Úvod	10
1 TEORETICKÁ ČÁST	12
1.1 Socializace, integrace a výchova	12
1.1.1 Význam rodiny a rodinné výchovy	14
1.1.2 Možnosti náhradní rodinné výchovy	16
1.1.3 Ústavní a ochranná výchova	18
1.1.4 Rizika spojená s ústavní výchovou	20
1.1.5 Příprava na odchod z ústavního zařízení	22
1.2 Domy na půl cesty jako sociální služba	23
1.2.1 Základní charakteristika DPC	24
1.2.2 Sociální služby a činnosti DPC jako poskytovatele	25
1.2.3 Cílová skupina DPC	27
1.3 Dům na půl cesty Pardubice	28
1.3.1 Základní údaje o DPC v Pardubicích	28
1.3.2 Aktivity DPC podporující uživatele k integraci do společnosti	29
1.4 Shrnutí teoretické části	30
2 METODICKÁ ČÁST	32
2.1 Formulace výzkumných cílů	32
2.2 Výzkumná strategie a její zdůvodnění	33
2.3 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek	34
2.4 Výběr výzkumného vzorku a jeho charakteristika	36
2.5 Organizace výzkumu a jeho průběh	37
2.6 Způsob zpracování získaných údajů	38

2.7 Rizika výzkumu z hlediska etiky a validity	39
3 POPIS A INTERPRETACE DOSAŽENÝCH VÝSLEDKŮ	40
3.1 DVC 1: Zjistit, jak uživatele DPC připravilo předchozí prostředí na samostatný život a jak tuto přípravu hodnotí.....	40
3.2 DVC 2: Zjistit, jak uživatelé hodnotí konkrétní služby a aktivity poskytované DPC, které je podporují při integraci do společnosti	44
3.3 DVC 3: Zjistit a vyhodnotit jaké aktivity jsou dle uživatelů DPC nadbytečné a které naopak postrádají v rámci integrace do společnosti .	50
ZÁVĚR A DISKUSE.....	53
Seznam tabulek.....	56
Seznam příloh.....	56
Citovaná literatura.....	57

Seznam použitých zkratk

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí

DPC Dům na půl cesty

NRP Náhradní rodinná péče

OSPOD Orgán sociálně-právní ochrany dětí

DVC Dílčí výzkumný cíl

TO Tazatelská otázka

Č. číslo

Sb. Sbírky

Úvod

V naší společnosti žije určité procento dětí, které z různých důvodů nemohou vyrůstat ve své biologické rodině. Na prahu dospělosti se pak ocitnou bez podpory rodiny, finanční rezervy, či střechy nad hlavou. Snaží se samy postavit na vlastní nohy a najít své místo v životě. Část z nich se rozhodla využít služeb domů na půl cesty. Z jakého prostředí přišly, kde vyrůstaly? Kde se dozvěděly o domech na půl cesty? Jak hodnotí služby poskytované domem na půl cesty? Nejen na tyto otázky bude tato práce hledat odpovědi. Toto téma jsem si zvolila především z toho důvodu, že jsem v Domě na půl cesty v Pardubicích absolvovala svou první souvislou praxi v rámci studia a měla tak možnost se blíže seznámit s prostředím, které dle mého názoru není ve společnosti příliš známé. Myslím, že by bylo žádoucí, aby se tato služba dostala více do podvědomí široké veřejnosti a zároveň, aby získala potřebnou pozornost ze strany veřejnosti odborné. Během své praxe v Domě na půl cesty v Pardubicích jsem měla možnost se seznámit s fungováním služeb převážně z pohledu koordinátora a sociálních pracovníků, zajímaly mě však i subjektivní názory samotných uživatelů. Toto vše mě vedlo ke zvolení tématu pro bakalářskou práci, jejíž hlavním cílem je **zjistit, jak uživatelé DPC hodnotí služby a aktivity, které jsou jim poskytovány v rámci pobytu v DPC v Pardubicích a jejich vliv na integraci do společnosti.**

Teoretická část je rozdělena do tří podkapitol a vymezuje základní pojmy vztahující se k hlavnímu výzkumnému cíli. První podkapitola je zaměřena na pojmy socializace, integrace, výchova a vliv rodinné výchovy na vývoj dítěte. Těmto pojmům se budu věnovat především z toho důvodu, že specifická skupina, kterou jsou uživatelé domů na půl cesty, byla o možnost přirozené, klidné rodinné výchovy připravena. Vzhledem k tomu, že převážná většina z nich nevyrostala ve své biologické rodině, jsou zde uvedeny i možnosti náhradní výchovy. Popsány jsou též rizika spojená s ústavní výchovou a příprava dětí na její ukončení. Celá první podkapitola se snaží nahlédnout do problematiky integrace do společnosti této cílové skupiny, která má v porovnání s mladými dospělými opouštějícími funkční rodinné prostředí cestu životem značně ztíženou. Druhá podkapitola se již věnuje domům na půl cesty jako sociální službě. Jsou zde uvedeny základní informace o domech na půl cesty a charakteristika cílové skupiny, pro kterou je tato služba určena. Je zde vymezen pojem sociální služby a její ukotvení

v legislativě. Poslední podkapitola představuje konkrétní dům na půl cesty a informace o jeho fungování.

Metodická část práce navazuje na teoretickou část a je zaměřena na výzkum, který má za úkol zjistit, jak uživatelé DPC hodnotí služby a aktivity, které jsou jim poskytovány v rámci pobytu v DPC v Pardubicích a jejich vliv na integraci do společnosti. Hlavní cíl je rozpracován do tří dílčích cílů, kde pomocí tazatelských otázek budu hledat odpovědi na to, z jakého prostředí uživatelé Domů na půl cesty v Pardubicích přichází, jak je toto prostředí připravilo na samostatný život a co bylo nejtěžší při opouštění tohoto prostředí (DVC1). Dále se budu dotazovat již na konkrétní služby, kterými jsou například poskytované ubytování, využití pomoci při uplatňování práv a obstarávání osobních záležitostí, individuální průvodcovství a sociálně terapeutické činnosti. V rámci tohoto cíle budu zjišťovat, jak tyto jednotlivé služby uživatelé Domu na půl cesty v Pardubicích hodnotí (DVC2). Poslední dílčí cíl má za úkol zjistit, zda některé z poskytovaných aktivit a služeb uživatelům chybí nebo naopak jejich nastavení v rámci pobytu shledávají za nadbytečné (DVC3).

Samotný výzkum je proveden kvalitativní metodou pomocí polostrukturovaných rozhovorů s návodem, který bude sloužit k tomu, abych se držela daného tématu, a zároveň mi poskytne prostor ke kladení otázek v různém pořadí. Tuto metodu jsem zvolila proto, abych mohla blíže nahlédnout do dané problematiky a zjistit subjektivní hodnocení dotazovaných a také z toho důvodu, že dané prostředí pro mě nebylo příliš známé a chtěla jsem mu porozumět.

Cílem bakalářské práce je poskytnout zpětnou vazbu na poskytované služby a aktivity Domu na půl cesty v Pardubicích, a to pohledem samotných uživatelů. Vedení organizace projevilo zájem o moji práci a chce ji využít k případným změnám či zkvalitnění svých služeb. Zároveň se domnívám, že zjištěné výsledky by mohl využít kterýkoliv dům na půl cesty, jelikož poskytované služby se v zásadě příliš neliší.

1 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části bakalářské práce se nejprve zaměřím na objasnění základních pojmů, které souvisí s prací a charakteristikou cílové skupiny, kterou jsou uživatelé domu na půl cesty a s jejich cestou k samostatnému životu. V první podkapitole se budu zabývat výchovou, socializací, rodinou a rodinnou výchovou z pohledu několika autorů, a to z toho důvodu, že výchova a socializace probíhají od raného dětství a velký vliv na charakter každého dospělého člověka má právě to, v jakém prostředí vyrůstal. Dále se budu zabývat, tím, když rodina nefunguje a možnostem náhradní výchovy, a to jak rodinné, tak i ústavní. Tyto pojmy jsou důležité z toho důvodu, že výzkumná část mimo jiné bude zjišťovat i to z jakého prostředí uživatelé domů na půl cesty přišli a jak je toto prostředí připravilo na samostatný život. Podrobněji bude rozvedena podkapitola o domech na půl cesty, jejich charakteristika, ukotvení v legislativě a sociálních službách, které domy na půl cesty nabízejí. V závěru se budu věnovat již konkrétnímu domu na půl cesty a tím je Dům na půl cesty v Pardubicích, a to z toho důvodu, že zde bude prováděn výzkum.

1.1 Socializace, integrace a výchova

Pojmy socializace, integrace a výchova spolu úzce souvisí a mají zásadní vliv na vývoj každého člověka. Socializace a integrace člověka provází ve všech fázích života a mění se s každou rolí, kterou na sebe člověk v průběhu let přebírá, ale nejdůležitější fáze probíhá v dětství, a to především pomocí výchovy.

Socializaci lze chápat jako proces vývoje osobnosti, kdy se jedinec učí žít mezi lidmi, a to, jak s nimi vycházet, respektovat je, spolupracovat, žít s nimi v jedné sociální skupině a přizpůsobit se normám dané společnosti. Socializace je proces, který probíhá celý život, nejdůležitější je však v dětství, na socializaci působí nejen vliv druhých lidí, ale i celých skupin a společností, ve které jedinec vyrůstá a dochází při ní k přizpůsobení jedince společnosti. Jednou z nejdůležitějších součástí socializace je osvojení řeči a sociálních dovedností. (Čáp, 1996)

„Socializace je v nejširším slova smyslu formováním a růstem osobnosti pod vlivem rozmanitých vnějších podnětů, včetně lidských činností, které souborně nazýváme výchovou“. (Jedlička a kol., 2004 str. 15) Výchova je pak cílevědomé a soustavné

působení rodičů a dalších výchovných činitelů. Socializace je tedy širší pojem než výchova a zahrnuje v sobě nejen výchovu, ale i veškeré ostatní vlivy, které působí na vývoj jedince. (Jedlička a kol., 2004)

Pojem integrace pochází z latinského slova *integrere* a doslovně ho lze přeložit jako scelování či spojování nebo jako sjednocení, začlenění, zapojení, splynutí nebo znovuvytvoření celku. Sociální integrace se týká každého člena společnosti a je přirozeným procesem začleňování se do společnosti. Problém může nastat v případě některých osob, které se od většiny populace liší a nejsou schopny bez cizí pomoci přirozeného začlenění do společnosti, v těchto případech je pak na místě jejich zapojení do společnosti aktivně podporovat a napomoci jí. Prof. Miloš Sovák, zakladatel speciální pedagogiky u nás, integraci pokládá za vrcholný stupeň socializace, který představuje nejvyšší stupeň zapojení jedince do společnosti. Hájková pak definuje integraci jako oboustranný proces sbližování minority znevýhodněných a majority intaktních. (Jan Michalík a kol, 2018)

Výchova je záměrné působení dospělých na dítě vedoucí k určitému cíli za pomoci určitých výchovných prostředků, kterými jsou například odměny a tresty. Výchova patří mezi vnější vlivy, které formují vývoj osobnosti dítěte vedle vlivu ostatních podmínek, ať už dědičnosti nebo vlivu společenského a přírodního prostředí. Výchova se neodehrává pouze v rodině, na dítě působí s podobným záměrem učitelé, výchovné instituce, sportovní oddíly, televizní a rozhlasové pořady a mnoho dalšího. Výchova je oboustranný proces, rodičům přibývají zkušenosti, mění se pohled na život a struktura činností v rodině. Tím, jak výchova působí na vychovávající a vychovávané se mění osobnost obou. (Čáp, 1996)

Výchově a vlivu rodinné výchovy bude věnována následující podkapitola, a to z toho důvodu, že většina uživatelů domů na půl cesty vyrůstala úplně v jiném prostředí, než je harmonické rodinné zázemí a jejich start do samostatného života je tak významně ovlivněn.

1.1.1 Význam rodiny a rodinné výchovy

Rodina je významná nejen pro udržení lidstva, ale je i základní jednotkou každé lidské společnosti. V rodině se prvně dítě setkává s modelem společnosti, rodina má vliv na vývoj jeho vztahů k jiným skupinám lidí, tímto mu předává to nejdůležitější, a to sociální dovednosti. Současné rodiny nejsou zakládány prioritně kvůli reprodukci, nebo aby prospívaly společnosti, ale především kvůli uspokojování citových potřeb partnerů. Rodina se tak stává velmi snadno rozbitelnou institucí, a to právě z důvodů, že i partnerské city jsou velmi křehké. Rodina je pro dítě první společensky závazný model, s jakým se dítě setkává, který předurčuje jeho osobní vývoj a jeho budoucí vztahy k jiným skupinám lidí. A předává mu ty nejpodstatnější sociální dovednosti, bez kterých se v budoucnu neobejde. Nepostradatelnou podmínku ke zdravému duševnímu i tělesnému vývoji dítěte je zapotřebí vysoké stálé citové angažovanosti rodičů a stabilního, chránícího, domácího prostředí, které může poskytnout jen rodina. (Matoušek, 2003)

Rodina by měla uspokojovat potřeby všech svých členů, které jsou v každé fázi života jinak intenzivní. Za rodinu můžeme pokládat malou sociální skupinu, do které jednotliví členové vstupují dobrovolně a panují mezi nimi intenzivní citové vztahy, které je nejdůležitější uspokojovat a vytvářet tak pocit bezpečí a ochrany. (Zvonařová, 2014)

O rodině tedy můžeme hovořit tam, kde rodiče uspokojují potřeby dítěte a dítě zase uspokojuje psychické potřeby rodičů. Tam kde vládne vzájemná spokojenost a radost, ale i negativní prožitky jako starosti, zklamání, rozčilení, výčitky, truchlení a nakonec odpouštění. Všude tam, kde se vytvářejí hluboké a trvalé citové vztahy. Uspokojování základních biologických potřeb jako je teplo, strava, ochrana před nebezpečím nejsou jedinými znaky domova, aby z dítěte vyrostla psychicky zdatná osobnost, musí být uspokojovány i jeho psychické potřeby jako například potřeba určité stálosti, řádu, potřeba prvotních sociálních vztahů nebo potřeba otevřené budoucnosti. (Matějček, 1992)

Behaviorální vědci označovali dítě za „nepopsaný list papíru“, na které nemá dědičnost žádný vliv. J. B. Watsona prohlásil, že každé dítě lze vycvičit v jakéhokoliv odborníka, ať už doktora, umělce, právníka nebo zloděje. Současní sociální vědci shledávají toto přesvědčení za beznadějně naivní a shodují se, že oba faktory, jak dědičnost, tak i výchova vzájemně korelují. Výchova v rodině je primárním činitelem

socializace, rané dětství a výchova prostřednictvím odměn a trestů má trvalý a významný vliv na vývoj každého jedince. Jak dítě roste, vyzařuje nebo naopak potlačuje obsahy, které tvoří právě zkušenosti s rodiči, sourozenci, vrstevníky a dalšími skupinami lidí, kteří vytváří jeho „zrcadlové já“. (Jedlička a kol., 2004)

Prastarou pravdu objevila i dnešní moderní věda a tou je, že dítě potřebuje lásku. Ne rozmazlování, ale hluboký pocit jistoty ve svém prvním společenství, s kterým se setkává, někoho, na koho se může spolehnout, někoho, kdo ho neopustí a tím by právě měla být rodina. Rodina je pro dítě místem, kde jsou uspokojovány jeho psychické potřeby, kde jsou vytvářeny hluboké citové vztahy, a je tvořena společná budoucnost. (Matějček, 1986)

Deklarace práv dítěte z roku 1959 v č. 7 stanoví, že „*Nejlepší zájmy dětí mají být vůdčími zásadami pro ty, kdož odpovídají za výchovu a vedení dítěte. Tuto odpovědnost nesou v první řadě rodiče dítěte*“.

To, jak rodiče vychovávají své děti je ovlivněno mnoha faktory, patří k nim například, to, jakou výchovou prošli sami rodiče, protože nejjednodušší je napodobovat to, co sami rodiče v dětství zažili, dále osobnost dítěte, osobnost rodičů a jejich životní zkušenosti. (Pöslová, 2020)

Psycholog Jan Vymětal upozorňuje na to, že v prvních letech života se vytváří emoční stabilita dítětem, která je základem duševního zdraví, pokud dítě prožije radostné neúzkostné dětství, je velký předpoklad, že z něj vyroste stabilní a dobře fungující osobnost dospělého člověka. (Kotátková, 2014)

Vedle funkční rodiny, kde je zajištěn dobrý vývoj dítěte ještě rozlišujeme další tři typy rodin, které neplní svou funkci (Uhlíková, 2011):

- Rodina problémová – kde nefungují určité funkce, ale ne do takové míry, aby byl vývoj dítěte ohrožen a rodina je schopná tyto problémy zvládnout sama.
- Rodina dysfunkční – rodina, kde je vážně narušena její funkce a je ohrožen vývoj dítěte, takováto rodina není schopna zvládnout sama své problémy bez rodinné sanace. Sanace rodiny je soubor opatření, činností a programů, které mají předcházet, zmírnit či odstraňovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout jak dětem, tak i rodičům podporu k zachování celé rodiny. (Sanace rodiny jsou poskytovány nebo ukládány rodičům a dítěti, ohroženému na sociálním, biologickém a psychologickém vývoji (Leccos [on-line]))

- Rodina afunkční – kde rodina neplní žádnou z funkcí, je ohrožen život dítěte a pro dítě je nejlepší ho z takovéto rodiny odebrat.

Dle Dunovského (1986) k nejzávažnějším poruchám rodiny patří porucha emocionální funkce, a to právě proto, že tyto poruchy jsou zdrojem nebo průvodním jevem většiny rodinných poruch. Při této poruše je dítě připraveno o klidnou rodinnou atmosféru a často je vystaveno nedostatku zájmu rodičů, které může přerůst až do zneužívání nebo týrání dítěte.

Matějček (1992) uvádí, že i když rodina není jedinou výchovnou institucí formující osobnost dítěte, tak právě rodina má výsadní a jedinečné postavení při uspokojování základních psychických potřeb dítěte. Nedostatečné uspokojování psychických potřeb, pak vede k psychické deprivaci, která obzvláště v raném dětství může mít zvláště nebezpečné následky. Psychickou deprivaci ve své knize definuje jako: *„psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostatečné míře a po dosti dlouhou dobu.“* (Matějček, 1992 str. 115)

Je tedy zřejmé, že dítě potřebuje rodiče, kteří mu věnují svou lásku, péči, ochranu a vytváří pro něj bezpečný domov.

1.1.2 Možnosti náhradní rodinné výchovy

Právo na rodinu a harmonickou rodinnou výchovu, tak jak bylo několikrát uvedeno v přechozí kapitole, by mělo mít každé dítě, přesto v České republice žije určité procento dětí, které nemohou vyrůstat ve své biologické rodině, z těchto dětí pouze 2 procenta jsou děti, které jsou úplní sirotci. Ostatní děti svou rodinu sice mají, ale ta se o ně z nejrůznějších důvodů nemůže, nechce nebo neumí postarat. Tyto děti jsou pak umísťovány na základě rozhodnutí soudu do náhradní rodinné péče nebo ústavní péče. Pouze malé procento uživatelů domů na půl cesty tvoří uživatelé, kteří přišli z rodiny a pokud už jim je umožněn pobyt v domě na půl cesty, tak se jedná o rodinu nefunkční, kterou mladí dospělí opouštějí a hledají útočiště, kde by se mohli postavit na vlastní nohy. Přednostně je tato služba určena mladým dospělým, kteří opouští ústavní či náhradní rodinnou péči. Možnostem náhradní rodinné výchovy je věnována následující podkapitola.

Samotné odebrání dítěte je vždy na rozhodnutí soudu, návrh pak podává OSPOD, jiná osoba nebo státní zastupitelství. Ze statistik MPSV je hlavním důvodem pro odebrání

dítěte z péče rodičů to, že rodiče zanedbávají výchovu o dítě, dalšími důvody jsou výchovné problémy dětí nebo jiné překážky v péči o dítě na straně rodičů, kterými může být například nástup k výkonu trestu rodičů nebo nepříznivý zdravotní stav a s tím spojená dlouhodobá hospitalizace, a přibližně v 5 procent je důvodem týraní nebo zneužívání dítěte. (MPSV [online], 2017)

Náhradní rodinná péče (dále jen NRP) je forma péče o děti, které z nejrůznějších důvodů nemohou být vychovávány ve své rodině. NRP se nejvíce přibližuje životu v přirozené rodině a měla by tak mít vždy přednost. (Matějček a kol., 1999)

Možnosti náhradní rodinné péče jsou:

- **Svěření dítěte do péče jiné osoby**

Svěření dítěte do péče jiné osoby je jedna z forem NRP, je využívána v případě, kdy rodiče se o dítě nestarají a návrh na svěření dítěte dává ta osoba, která si chce dítě vzít do péče, případně řízení může zahájit přímo soud na podnět například obce s rozšířenou působností. Zpravidla se pečující osobou stává příbuzný dítěte, případně někdo, kdo má k dítěti citový vztah a souhlasí se svěřením do péče. Rodiče dítěte mají nadále vyživovací povinnost a jejich zodpovědnost je omezena soudním rozhodnutím a tím, kolik práv a povinností přešlo na pečující osobu. (Kukla, 2016)

- **Poručenství**

Poručenství právně zakotvuje Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., *Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka* (§ 928, odst. 1 Nový občanský zákoník).

Poručenství je někdy nazýváno i rozšířenou pěstounskou péčí, jelikož poručník, který je soudem jmenovaný jako zákonný zástupce dítěte, má práva a povinnosti namísto rodičů, až na jednu výjimku a tou je vyživovací povinnost. (Novotný Petr, 2017)

- **Pěstounská péče na přechodnou dobu**

Novou formu předpěstounské péče jako jednu z forem NRP zavádí novela zákona č. 359/99 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí platná od 1. 6. 2006. Jde o NRP využívanou především v případě, kdy biologičtí rodiče nejsou schopni se o své dítě po určitou dobu postarat, ať už z důvodů sociálních, zdravotních či jiných, jedná se o institut krizový a pouze přechodný. Specifickým znakem této náhradní péče je, že dítě je umístěno na základě souhlasu rodičů a s možností návratu do biologické rodiny. Smyslem této NRP

je především pomoci dětem v nouzi, pomoci jim v situaci, kdy se ocitli, mimo domov a zároveň poskytnout rodičům čas na řešení svých problémů. (Gabriel Zbyněk, 2008)

- **Pěstounská péče**

Pěstounská péče je forma NRP, o které rozhoduje příslušný soud, pokud to zájem dítěte vyžaduje a pěstoun poskytuje záruky řádné výchovy. Pěstounem se může stát jedna fyzická osoba nebo manželé. Pěstoun má povinnosti o dítě osobně pečovat a vykonávat rodičovská práva a povinnosti stanovené v rozsahu soudního rozhodnutí, nemá však vyživovací povinnost vůči dítěti. (Matoušek, 2008)

- **Osvojení**

Osvojení má nejblíže k přirozenému prostředí vlastní rodiny. Manželé přijímají dítě za své od jiných rodičů. Osvojení je právní svazek totožný se svazkem s vlastní rodinou a vlastním dítětem. (Matějčík, 1992)

Osvojení je nezvratné a po pravomocném rozhodnutí nelze zrušit. Osvojitelé nabývají práva a povinnosti k dítěti a stejně tak i dítě má práva a povinnosti k osvojitelům. Právě z toho důvodu, jelikož se jedná o nezvratné rozhodnutí, nelze osvojit dítě mladší jednoho roku. Po osvojení dítě získává příjmení osvojitelů a po právní stránce vzniká mezi nimi právní příbuzenský vztah. (Gabriel Zbyněk, 2008)

1.1.3 Ústavní a ochranná výchova

Podkapitolu o ústavní a ochranné výchově jsem do své práce zařadila z toho důvodu, že drtivá většina uživatelů DPC přichází právě z tohoto prostředí nebo v něm alespoň nějaký čas strávila a snahou sociálních pracovníků DPC je pak částečně minimalizovat následky, které na mladých dospělých tato výchova zanechala a pomoci jim při osamostatnění.

Ideálním stavem by bylo, kdyby každé dítě vyrůstalo ve své rodině, tak jak bylo uvedeno v první kapitole, protože právě rodina je ve výchově nezastupitelná a bývá označována za nejvýznamnější socializační prostředí. *„Tam, kde rodina z některých důvodů v péči o dítě naprosto selhává a není možné či vhodné zvolit osvojení či pěstounskou péči, je potřeba zajistit dítěti jiné výchovné zařízení.“* (Matějčík, 1999 str. 39)

Ústavní výchova by měla být nařízena pouze v případech, kdy rodinná výchova je afunkční a další vývoj dítěte v takovéto rodině by byl ohrožen. Povinností soudu je pak

před nařízením ústavní péče zkoumat, zda není možné dítě zařadit do NRP a následně je povinen každého půl roku přezkoumat, zda důvody pro ústavní péči trvají. (Kukla, 2016)

Veřejný ochránce práv v roce 2011 vykonal systematické návštěvy ve školských zařízeních, z kterých vyplývá, že zásada, kdy do residenční péče by měly být umísťovány děti pouze v krajních případech, kdy je to vysloveně nezbytné a vhodné, se u nás neuplatňuje a umístění dětí do institucionálního zřízení není výjimkou nýbrž stále ještě pravidlem. (Veřejný ochránce práv [online])

Ústavní výchovu soud nařídí v případě, kdy je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena a rodiče nejsou schopni sami zabezpečit výchovu dítěte. Ústavní výchovu je možné nařídít pouze u nezletilého dítěte, a to na dobu 3 let. Před uplynutím 3 let soud může opakovaně tuto dobu prodloužit, pokud podmínky k ústavní výchově stále trvají, ale vždy nejdéle na 3 roky. Ústavní výchova se nařizuje nejdéle do dosažení zletilosti, případně ve výjimečných případech lze tuto dobu prodloužit až na jeden rok po dosažení zletilosti. (Zákon č. 359/1999 Sb.)

Ochranná výchova má oproti ústavní výchově trestní charakter a je opatřením ochranným, již ukládá příslušný soud v občanskoprávním řízení nebo trestném řízení. Je ukládána v případech, kdy dítě starší 12 let a zároveň mladší 15 let spáchá trestný čin, nebo v případě, kdy se dítě mladší 15 let provinilo proti zákonu a není náležitě zajištěna jeho výchova. Do ochranné výchovy lze odsoudit i mladistvé ve věku 15-18 let, pokud žijí v nevhodném prostředí. (Matoušek, 2008)

Zařízeními pro ústavní a ochranou výchovu jsou dle zákona č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů:

- **Dětský domov**

Dětský domov zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Vzdělávání je zajištěno ve školách mimo dětský domov. Dětský domov pak plní převážně výchovné, sociální a vzdělávací úkoly. Do dětského domova jsou umísťovány děti ve věku 3 až 18 let, případně do něj mohou být umístěny i nezletilé matky s dětmi.

- **Dětský domov se školou**

Do dětského domova se školou jsou umísťovány děti se závažnou poruchou chování, které vyžadují pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu léčebně výchovnou péči nebo děti s uloženou ochrannou výchovou. Do dětského domova se školou jsou zařazovány zpravidla děti ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud i po ukončení povinné školní docházky pokračují závažné poruchy chování a dítě se nemůže vzdělávat na střední škole mimo toto zařízení nebo neuzavře-li pracovně právní vztah je umístěno do výchovného ústavu.

- **Výchovný ústav**

Do výchovných ústavů jsou zařazovány děti starší 15 let se závažnými poruchami chování nebo děti, kterým byla uložena ochranná výchova. Výchovné ústavy plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let, v jehož chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou.

- **Diagnostický ústav**

Do diagnostického ústavu jsou přijímány děti s nařízenou ústavní výchovou či uloženou ochrannou výchovou nebo děti s navrženým předběžným opatřením. Děti jsou do diagnostického ústavu umístěny zpravidla na dobu nepřesahující osm týdnů za účelem komplexního vyšetření dítěte. Diagnostický ústav slouží k zajištění psychologického a pedagogického vyšetření, úrovně vzdělání, možných náprav poruch chování a podílí se i na následném umístění dítěte do dalšího ústavního zařízení.

1.1.4 Rizika spojená s ústavní výchovou

Matoušek (1999) ve své knize uvádí, že k nejzávažnějším rizikům ústavní péče patří tzv. *hospitalismus*, což je stav, kdy na jedné straně dojde k dobré adaptaci na ústavní podmínky, ale zároveň se výrazně zhorší adaptace na život venku. V ústavu je dítě či mladistvý plně zaopatřen, má plně organizovaný program, uvařeno, vypráno, je postaráno o jeho finance, teplo, organizaci práce, nemusí se vlastně o nic starat a zároveň se pohybuje pouze v určitém známém prostředí, stýká se s omezeným počtem spoluobyvatel a vychovatelů či sociálních pracovníků. Všechny tyto snížené nároky a omezení mají za následek ztrátu zájmu o svět a lidi okolo či zhoršování komunikačních schopností.

Mladí dospělí vycházející z ústavní výchovy mají velmi často problém s integrací do společnosti a trpí *syndromem ústavní závislosti*, nejsou schopni samostatně uspokojovat své potřeby a řešit tíživé životní situace, v kterých se ocitli, nevěří společnosti, která je vystavila působení ústavního zařízení. Dle Musila z Masarykovy univerzity v Brně se osoby závislé na ústavním zařízení potýkají hlavně s těmito problémy: potíže v oblasti zaměstnání, s absencí zaměstnání pak souvisí potíže s bydlením, dále potíže s přechodem do standardní společnosti, kdy v ústavu dotyčný zaujímal určité hierarchické místo a nyní je ztracen v podřadné pozici společnosti, a s potřebami v oblasti osobního zázemí a neexistence blízkého člověka, na kterého by se mohli obrátit v případě potřeby. (Procházka [online])

Edelston na základě studie 42 případů dětí se již před několika desítkami let domníval, že odloučení dítěte od rodičů, a následným umístěním dítěte do ústavního zařízení, je ohrožena základní potřeba dítěte, a tou je potřeba závislosti a jistoty. Jelikož dítě v raném věku neumí tyto potřeby popsat, tak si je vyloží mylně po svém jako *opovržení a potrestání* a cítí se být svými rodiči odložený a nemilovaný. (Langmeier Josef, 2011)

Psychická deprivace pak může mít za následek nepříznivý vývoj lidského charakteru. Děti vyrůstající v ústavních zařízeních často trpí duševním strádáním, které lze rozdělit do tří skupin. U některých se projeví snížením nároků na podněty, tyto děti jsou pasivní a apatické vůči okolí. Druhou skupinou jsou děti, které se s nedostatečnou citovou potřebou vyrovnávají určitým nezaměřením a rozptýleným společenským zájmem. Takové děti jsou stejně přítulné ke každé návštěvě, a je jedno zda jde o lékaře, matku, která se na něj přišla podívat, nebo třeba opraváře. Poslední skupinou jsou pak děti, které se úporně domáhají svého práva na lásku a to vynucováním, agresí a útoky vůči ostatním dětem a provokací, které jako by svým chováním sdělovaly: „*nemohu-li dostat pohlázení, tak alespoň pohlavek.*“ (Matějček, 1986 str. 46)

V posledních letech se klientela ve výchovných ústavech výrazně změnila a stoupla agresivita u dětí a mladistvých, kteří si velmi dobře uvědomují svá práva, ale zároveň zapomínají na své povinnosti, a jsou daleko sebevědomějšími. Velké množství z nich touží po neustálém střetu s autoritou a práce vychovatele je tak mnohem náročnější, než tomu bylo v letech minulých a neobejde se bez odborného vzdělání včetně sociálně psychologických či psychoterapeutických výcviků, tak aby byl pracovník v ústavním

zařízení schopný zvládnout vyhrocené situace pomocí adekvátních prostředků. Ukázalo se, že svěřence více překvapí přístup dospělý-dospělý, jelikož s ním nikdy dosud nikdo takto nejednal než klasický přístup učitel-žák, s kterým má převážně špatné zkušenosti. Ministerstvo školství organizuje množství kurzů a výukových programů pro pracovníky ústavních zařízení, při kterých se ukazuje, že hlavním problémem není nedostatek tvrdých výchovných opatření nebo vynucení kázně, které nakonec stejně vedou pouze k odporu, vzpouře a k delikventnímu jednání ze strany klientů ústavních zařízení, ale především nedostatek profesionality a malé možnosti získávat další odborníky. Dostatečná kvalifikace pracovníků v zařízeních náhradní výchovné péče je právě největším problémem a ukazuje se, že až dvě třetiny z nich nemá dostatečnou kvalifikaci pro takto náročné zaměstnání (Jedlička a kol., 2004).

1.1.5 Příprava na odchod z ústavního zařízení

Zatímco ve fungující rodině příprava na odchod probíhá pozvolna, většinou daleko za hranicí plnoletosti, tedy ve věku, kdy mladý dospělý má dokončené vzdělání, jistou představu o svém budoucím životě, stabilní zaměstnání a finanční rezervu, a za podpory svých rodičů, tak v případě ústavní výchovy mladý dospělý je do samostatného života postaven ze dne na den.

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovná péče ve školských zařízeních (dále jen zákon č. 109/2002 Sb.) stanovuje, že jestliže ústavní výchova není soudem zrušena dříve, tak zaniká dosažením věku 18 let, případně ji soud může z opodstatněných důvodů prodloužit až do věku 19 let. V případě, že se nezaopatřený připravuje na budoucí povolání, může sám požádat a uzavřít smlouvu s ústavním zařízením a zůstat v něm, ale nejdéle do věku 26 let. Tuto možnost však drtivá většina mladých dospělých nevyužije a z ústavního zařízení odchází ihned po dosažení plnoletosti. Povinností ústavního zařízení pak je, aby nejméně 6 měsíců před propuštěním mladistvého informoval příslušný obecní úřad o nadcházejícím propuštění. Dále, pokud to možnosti zařízení umožňují, aby v zájmu přípravy na budoucí samostatný život dítěte zřídil jedno nebo více samostatných bytových jednotek pro ubytování jednotlivých dětí nebo nejvýše tříčlenných skupin, do kterých mohou být umístovány děti starších 16 let. Dále dle zákona č. 109/2002 Sb. má mladý člověk, který odchází z ústavního zařízení nárok na

věcnou pomoc nebo jednorázový finanční příspěvek v hodnotě maximálně 15 tisíc a poskytnutí poradenské činnosti ve spolupráci s OSPOD k zajištění ubytování, práce a řešení tíživých životních situací. V zákoně však už není jasně dáno jak dlouho a za jakých podmínek je tato služba poskytována. (Běhounková, 2012)

V červnu roku 2015 byl proveden výzkum *Potřeby dětí při odchodu z dětského domova*, v kterém bylo dotazováno 102 dětí, které byly ve věku maximálně jeden rok před propuštěním z dětského domova. Na základě tohoto výzkumu bylo zjištěno, že děti v domovech jsou až příliš fixované na vychovatelky, což se stává problémem, kdy domov opustí a ty v jejich životě přestávají hrát roli, dále znevýhodnění v oblasti vzdělávání, jelikož možnost volených oborů není nijak široká, což je následně omezuje při uplatnění na trhu práce a v neposlední řadě, že nemají při odchodu téměř žádné praktické informace pro život (zařizování dokladů, žádosti na úřadech o příspěvky a neznalost neziskových organizací). O využití pomoci neziskových organizací při zařizování bydlení nepřemýšlí téměř nikdo z dětí před odchodem z dětského domova a více spoléhají na pomoc přátel se sehnáním levného bydlení. Z výzkumu vyplývá, že nakonec ve třetině případů bylo nutné využít právě pomoc neziskových organizací a domů na půl cesty, i když s touto variantou před odchodem z ústavní péče nikdo z nich nepočítal. (Chábová [online])

Z první podkapitoly je zřejmé, že problémy mladých dospělých, kteří se rozhodli využít služeb domu na půl cesty, nezačínají až po dosažení zletilosti, ale provází je již od raného dětství.

1.2 Domy na půl cesty jako sociální služba

Předchozí kapitola byla ukončena odchodem z ústavní péče a riziky s ním spojenými, kde bylo uvedeno, že velká část mladých dospělých, která opouští ústavní zařízení, nemá v plánu využít služeb neziskových organizací nebo domů na půl cesty a snaží se nejprve sama postavit na vlastní nohy, což bez podpory blízkých či rodiny a bez finančního zabezpečení není tak jednoduché.

Jednou ze služeb, která této cílové skupině pomáhá při vstupu do samostatného života, jsou právě domy na půl cesty, kterým je věnovaná následující podkapitola a která má za úkol vymezit základní charakteristiku poskytovaných služeb, její legislativní ukotvení, ale i definici cílové skupiny, která těchto služeb využívá. Jelikož název dům na půl cesty se bude velmi často opakovat, budu nadále používat zkratku DPC.

1.2.1 Základní charakteristika DPC

Bydlení má pro kvalitu života a pro zapojení jedince do společnosti klíčový význam. Pokud má mladý dospělý zajištěné alespoň dočasné bydlení, je jeho start do života mnohem jednodušší a může začít uspokojovat své další životní potřeby a získat kvalitní zaměstnání. Nevhodné bydlení nebo život bez střechy nad hlavou naopak zapojení do společnosti brání a vede k celkové životní nejistotě. Pokud se člověk ocitne úplně bez střechy nad hlavou nebo „na ulici“ může dojít k extrémní formě sociálního vyloučení. (Kocman David, 2016)

Plch v článku pro časopis Sociální práce/Sociálna práca charakterizuje DPC jako přechodný pobyt pro dívky a chlapce, kteří po dosažení zletilosti opouští ústavní a ochranou výchovu, či odchází z pěstounské péče, jehož hlavním cílem je ulehčit začátkům, kteří neměli to štěstí, že nevyrostali v rodinném prostředí a nenaučili se dovednostem, kterým se tam měli naučit a najednou se musí postavit životu se všemi jeho složitostmi a nástrahami, které se týkají především bydlení, hospodaření s penězi, ale i běžných věcí jako je například praní a vaření. Zároveň však upozorňuje, že DPC neslouží k péči o mladistvé a není pokračováním dětského domova, ale slouží hlavně jako odrazový můstek, který usnadňuje start do nového života. (Plch, 2003)

DPC anglicky Half-way house poskytuje dočasné ubytování pro klienty, kteří prošli ústavní výchovnou péčí, nemají rodinné zázemí a jsou v nepříznivé životní situaci. Ubytování je poskytováno za úplatu, klienti si sami udržují svou domácnost, chodí do zaměstnání nebo do školy. (Matoušek, 2008)

DPC poskytuje pobytové služby zpravidla osobám do 26 let, které opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, případně pro osoby přicházející z jiných zařízení pro péči o děti a mládež a pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. (MPSV, 2019)

DPC mají za úkol usnadnit klientům přechod či návrat do běžného života a do společnosti. Mimo ubytování obvykle zprostředkovávají kontakt se společností, pomoc při uplatňování práv a obstarávání osobních zájmů nebo sociálně-terapeutickou činnost. (Orel, 2016)

1.2.2 Sociální služby a činnosti DPC jako poskytovatele

Sociální služby lze definovat podle Průši jako významnou aktivitu státu, samospráv a nestátních subjektů s cílem řešit problémy jednotlivců, rodin a dalších skupin obyvatel, která příznivě ovlivňuje prostředí celé společnosti. Sociální služby jsou významné pro to, že bez nich by se značná část lidí nemohla podílet na všech stránkách života společnosti a docházelo by u nich k sociálnímu vyloučení (Kozlová, 2005).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění (dále jen zákon č. 108/2006 Sb.), vymezuje sociální službou činnost, která zajišťuje pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevenci sociálního vyloučení. Sociální začleňování je proces, který má za úkol zajistit, že sociálně vyloučené osoby, nebo sociálním vyloučením ohrožené osoby dostanou příležitosti a možnosti, které jim pomohou při zapojování do sociálního, kulturního a ekonomického života společnosti a umožní jim žít takovým způsobem, který je pro ostatní členy společnosti považován za běžný. (Zákon č. 108/2006 Sb. [online])

Činnosti a služby DPC musí být realizovány tak, aby díky jejich pomoci docházelo především k řešení nepříznivé životní situace, nikoliv pouze ke konzumaci služeb a prohlubování závislosti uživatelů na poskytovaných službách (MSK [online]).

Posouzení nepříznivé situace náleží k nejdůležitějším schopnostem sociálního pracovníka. Pro účely zákon č. 108/2006 Sb. se nepříznivou situací rozumí: *„oslabení nebo ztráta schopností z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením.“* (Zákon č. 108/2006 Sb. [online])

K typickým nepříznivým sociálním situacím, na které služba poskytovaná DPC reaguje, patří absence bydlení, nedostatečná úroveň dovedností, absence finančních zdrojů pro zahájení samostatného nebo obnovení samostatného života, absence podpory ze strany rodiny, osob blízkých, komunity nebo jejich nedostatečná podpora anebo reakce na předcházející neúspěšný pokus o řešení situací v běžném životě. (MSK [online])

Účelem sociální služby poskytované DPC je poskytnutí pobytové služby zpravidla osobám do 26 let věku, které opouští po dosažení zletilosti zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, případně osobám, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Sociální služba obsahuje tyto základní činnosti: (Zákon č. 108/2006 Sb. [online]):

- a) poskytnutí ubytování,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Rozsah úkonů základních činností při poskytování sociální služby v DPC je pak upraven § 23 vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Mezi základní činnosti dle vyhlášky patří (Vyhláška č. 505/2006 Sb. [online]):

a) poskytnutí ubytování:

- ubytování v prostředí, které má znaky bydlení v domácnosti, po dobu zpravidla nepřevyšující 1 rok,
- vytvoření podmínek pro zajištění úklidu, praní a žehlení osobního prádla, výměny ložního prádla

b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

- pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob,
- podpora a pomoc při využívání běžně dostupných služeb a informačních zdrojů

c) sociálně terapeutické činnosti:

- socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,
- aktivity zaměřené na budování a rozvoj pracovních návyků a dovedností nezbytných pro integraci osob na trh práce

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

- pomoc při vyřizování běžných záležitostí,
- pomoc při komunikaci vedoucí k uplatňování práv a oprávněných zájmů.

Maximální výše úhrady za poskytování sociálních služeb v DPC činí za úkony uvedené v odstavci 1 písm. a) 130 Kč denně, včetně provozních nákladů souvisejících s poskytnutím ubytování.

1.2.3 Cílová skupina DPC

Cílovou skupinou DPC jsou mladí dospělí ve věku od 18-26 let, *kteří odcházející ze zařízení ústavní výchovy nebo náhradní rodinné péče, z výkonu trestu odnětí svobody, bez rodinného zázemí nebo s nefunkčním rodinným zázemím, nacházející se v nepříznivé životní situaci spojené se ztrátou bydlení, a kteří se chtějí aktivně podílet na změně své životní situace.* (SKP-centrum [online])

Dle Langmeierova (2006) rozdělení etap dospělosti řadíme tuto skupinu do časně dospělosti, která se pohybuje přibližně ve věku od 20 do 30 let. Jedná se o období mezi adolescencí a plnou dospělostí, období, kdy se upevňuje identita dospělého, mladý dospělý se sžívá s rolí dospělého, je nezávislý na rodičích, hledá partnera a postupně získává odpovědnost v profesi. Jedná se o období, které je zcela odlišné od dospívání a zároveň se ještě nejedná o plnou dospělost. Mladý člověk si v tomto věku osvojuje velké množství nových znalostí a zkušeností a je postaven před velké množství nových úkolů, které mají za cíl nastartovat životní dráhu k samostatnému životu

Pokud mladý dospělý vstupuje do dospělosti za podpory rodiny, příbuzných a blízkých, je jeho start mnohem jednodušší a postupný, zpravidla odpouští domov ve chvíli, kdy je na samostatný život připravený, pokud ale jeho výchova v ústavní nebo pěstounské péči končí zletilostí, je pak postaven před hotovou věc a nezbyvá mu než si poradit sám. Většinu uživatelů DPC spojuje několik společných znaků. Především to, že se najednou ocitli v krizové situaci, nemají kde bydlet, nemají nikoho z rodiny, kdo by jim pomohl, většinou už řeší dluhy a zároveň nemají práci, s jednáním na úřadech moc zkušeností nemají, takže neví, na co mají nárok, jak a co se kde vyřizuje. Takový start do života není úplně ideální a lze si ho jen těžko představit.

1.3 Dům na půl cesty Pardubice

V předchozí kapitole byly vysvětleny pojmy týkající se domu na půl cesty a jeho základní charakteristika, byla přiblížena cílová skupina, která služeb DPC využívá. Byly popsány sociální služby, které DPC poskytují a jejich ukotvení v legislativě, a to z toho důvodu, aby měl čtenář představu o tom, jak tato služba funguje a probíhá. V následující podkapitole se zaměřím již na konkrétní DPC a tím je Dům na půl cesty v Pardubicích. V celé české republice je dle registru celkem 26 domů na půl cesty a z toho 3 v Pardubickém kraji. (Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

Hlavním důvodem, proč jsem si vybrala právě tento DPC, je ten, že jsem zde vykonávala průběžnou praxi, jak již bylo zmíněno v úvodu práce, a měla jsem možnost zde strávit určitý čas a poznat chod a režim v tomto zařízení. Informace, která následně uvádím, jsem čerpala především z webových stránek organizace a ze svých osobních zkušeností.

1.3.1 Základní údaje o DPC v Pardubicích

Dům na půl cesty v Pardubicích patří pod organizaci SKP-CENTRUM, o.p.s., která je v současné době největším poskytovatelem sociálních služeb v Pardubickém kraji registrovaných dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Organizace je na trhu sociálních služeb již od roku 1992 a jejím posláním je POMÁHAT VSTÁT, a to nejen mladým dospělým bez přístřeší, ale všem osobám ohroženým sociálním vyloučením, ať už seniorům, lidem zdravotně postiženým, obětím domácího násilí nebo příslušníkům minorit. Ke službám, které SKP-CENTRUM nabízí, patří intervenční centrum, Domov Simeon, Pečovatelská služba Horní Jelení, ošetřovatelská služba, azylové domy, krizová pomoc, noclehárny, nízkoprahové denní centrum, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, terénní programy, probační programy, komunitní programy, služby podpory bydlení a dům na půl cesty. (SKP-centrum [online])

DPC sídlí přímo v centru Pardubic v budově bývalých jeslí v prvním patře, kde se nachází 11 jednolůžkových pokojů, společná kuchyň, sociální zařízení rozdělené zvlášť pro dívky a pro chlapce, společenská místnost, klubovna, internetová místnost a kancelář sociálního pracovníka a koordinátora. Služba je poskytována 24 hodin denně

s přítomností sociálních pracovníků, každý všední den od 7:00 do 19:00 hodin. (SKP-centrum [online])

Posláním DPC je prostřednictvím nabízených činností podporovat mladé lidi, aby se sami aktivně podíleli na změnách ve svém životě, k ekonomické nezávislosti, k samostatnému uplatnění na trhu práce a k zařazení do běžného života ve společnosti. Také informováním veřejnosti o problematice mladých lidí v nepříznivé životní situaci. V roce 2019 služeb DPC využilo celkem 35 uživatelů, z toho 13 žen a 22 mužů. Přímou z Pardubic bylo 14 uživatelů a zbylých 21 přišlo z jiných měst České republiky. Celková obsazenost pro rok 2019 činila 79 %. V roce 2019 v rámci projektu „Podpora zkvalitňování následné péče o mladé lidi opouštějící náhradní rodinnou a ústavní péči“ DPC Pardubice zorganizoval první celorepublikové setkání sociálních pracovníků, zaměstnanců veřejné správy, kteří se věnují sociální práci, a poskytovatelů sociálních služeb na podporu sociálního začleňování a sociálních služeb pro rodinu a děti. Tato setkání mají za cíl zvýšit kvalitu a udržitelnost systému sociálních služeb a dalších navazujících služeb na podporu sociálního začleňování. (SKP-centrum [online])

Průběh služby v DPC Pardubice začíná vstupním rozhovorem u sociálního pracovníka. Uživatel zpravidla musí předložit motivační dopis, pokud splňuje podmínky pro přijetí, z nich nejdůležitější je absence bydlení a nepříznivá sociální situace, je následně sepsaná smlouva o přijetí k ubytování. Smlouva se zpravidla uzavírá na tři měsíce s možností prodloužení, nejdéle však na jeden rok. Následuje individuální práce s uživatelem, při níž jsou na začátku definovány cíle a jednotlivé kroky směřující ke zlepšení nepříznivé situace uživatele. Služba může být ukončena na vlastní žádost uživatele, ze strany poskytovatele, a to zejména v případě, že uživatel dlouhodobě nespolupracuje, hrubě nebo opakovaně porušuje řád DPC, nezaplatí úhrady za služby nebo při neohlášení své nepřítomnosti minimálně po dobu jednoho týdne. K dalším důvodům patří uplynutí doby poskytované sociální služby stanovené ve smlouvě nebo naplnění zakázky uživatele. (SKP-centrum [online])

1.3.2 Aktivity DPC podporující uživatele k integraci do společnosti

Jak už bylo výše uvedeno cílem DPC v Pardubicích je především rozvíjet schopnosti a dovednosti, které jsou zapotřebí při uplatnění v běžném životě. Při nácviu těchto schopností a dovedností je poskytnuto ubytování, zpravidla v délce jednoho roku.

Ubytování má prvky bydlení v domácnosti, uživatelé mají zajištěné podmínky pro vaření, praní, žehlení, ale i úklid a odpočinek, díky této službě si uživatel osvojí úkony pro samostatné vedení své budoucí domácnosti. Ve spolupráci se sociálními pracovníky je mu poskytována **pomoc při uplatňování práv a obstarávání osobních záležitostí**. Uživatelé jsou tak s poskytnutou pomocí v kontaktu s úřady a ostatními institucemi, které jim pomáhají řešit jejich životní situaci. DPC poskytuje **sociálně terapeutické činnosti**, při kterých jsou s uživateli prováděny nácviky sociálních dovedností – pomoc při nákupu, vaření, nácvik komunikačních dovedností, podpora samostatnosti při vyřizování osobních záležitostí a rozvoj pracovních návyků nezbytných pro integraci na trh práce. Uživatelé služby mají k dispozici internetovou místnost, kde za pomoci sociálního pracovníka získávají, informace ohledně zaměstnání, dostupných veřejných službách, kulturních a jiných akcích. Sociální pracovník tak pomáhá se **zprostředkováním kontaktu se společenským prostředím**, ale i se státními institucemi jako je například úřad práce, městské úřady apod. Náplní sociálních pracovníků je i poskytování **sociálního, pracovního, finančního a základů právního poradenství**, které mají uživatelům napomoci, jak řešit svou obtížnou situaci. Toto poradenství se zaměřuje na oblasti řešení dluhů, rodinných vztahů, zaměstnání, státní sociální podpory apod. Poslední aktivitou, kterou DPC Pardubice poskytuje, je **individuální průvodcovství**, kdy je každému uživateli služby přidělen osobní průvodce z řad pracovníků DPC, který s uživatelem vytváří individuální plán s konkrétními cíli, jež chce uživatel dosáhnout a jednotlivé kroky, které vedou k jejich dosažení. Úkolem pracovníků je i posilovat sebevědomí uživatelů služeb a motivovat je k vytváření a osvojení základních pracovních a společenských návyků. (SKP-centrum [online])

1.4 Shrnutí teoretické části

Do teoretické části jsem nejdříve zařadila podkapitolu o socializaci, výchově a integraci, jelikož se jedná o procesy, které patří v životě člověka mezi nejdůležitější. Socializace probíhá celý život, ale nejdůležitější je právě v dětství, kde se formuje osobnost budoucího dospělého jedince a to, v jakém prostředí dítě vyrůstá a jaké výchovy se mu dostává, ho ovlivňuje celý jeho budoucí život. Výchova už je pak užší pojem socializace. Primárními vychovateli by měli být rodiče, kteří by dítě měli co nejlépe připravit na samostatný život a dát mu to nejcennější, a to především lásku a sociální

dovednosti. Právě z tohoto důvodu jsem se rozhodla zařadit i podkapitoly o významu rodiny a rodinné výchovy. Bohužel ne všechny děti mají to štěstí vyrůstat ve stabilním milujícím domácím prostředí. V těchto případech pak musí soud rozhodnout o náhradní rodinné nebo ústavní péči. Formy náhradní péče jsem popsala v jednotlivých podkapitolách, a to z důvodu, že uživatelé DPC přichází především z tohoto prostředí. Vyrůstat v náhradní péči mimo svou rodinu, která se o dítě nechce nebo nemůže postarat, sebou přináší spoustu rizik, která jsem ve své práci popsala. Jedním z těchto rizik je nepřipravenost pro budoucí život a dospělost. Klienti DPC jsou sice dle zákona považováni za zletilé a tudíž dospělé, ale v osmnácti letech se jedná o hranici adolescence a mladé dospělosti, kdy člověk na samostatný život není ještě úplně připraven. Náhradní rodinnou nebo ústavní péči tyto „děti“ opouští zpravidla dosažením plnoletosti a myslím, že řada lidí vůbec nemá ponětí nebo spíše se nikdy nezamyslela nad tím, v jak těžké životní situaci se nachází a jak těžký je jejich start do samostatného života a v mnoha případech by ho bez pomoci neziskových organizací ani nezvládly. Jednou z těchto organizací jsou DPC.

Druhá podkapitola je už věnovaná právě DPC jako sociální službě. V úvodu jsem vymezila základní charakteristiku domů na půl cesty a její cílovou skupinu, v krátkosti vyložila pojmy jako je nepříznivá životní situace a sociální služba, tak jak jsou uvedeny v zákoně 108/2006 Sb. a vyhlášce č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Na závěr teoretické části jsem se věnovala podrobněji Domu na půl cesty v Pardubicích, a to z toho důvodu, že zde bude realizován výzkum, který má za cíl zjistit, jak uživatelé DPC hodnotí služby a aktivity, které jsou jim poskytovány v rámci pobytu v DPC v Pardubicích a jejich vliv na integraci do společnosti.

2 METODICKÁ ČÁST

V praktické části této práce se budu věnovat formulaci hlavního a dílčích výzkumných cílů a jejich transformací do tazatelských otázek pomocí transformační tabulky. Následně zdůvodním vybranou výzkumnou strategii, výběr respondentů, organizaci výzkumu, způsob zpracování získaných údajů a možná rizika výzkumu z hlediska etiky a validity. Na závěr pak provedu analýzu získaných výsledků výzkumu a na základě toho provedu vyhodnocení zjištěných poznatků, konkrétně toho, jak uživatelé hodnotí služby a aktivity, které jim DPC nabízí. Tyto zobecněné poznatky, pak budou poskytnuty DPC v Pardubicích jako zpětná vazba od uživatelů, kteří jejich služby využívají. Domnívám se totiž, že s člověkem „z venku“ se o tyto informace podělí a budou odpovídat podle toho, jak to cítí.

2.1 Formulace výzkumných cílů

V předchozích kapitolách jsem vymezila základní pojmy, které se týkají výzkumného cíle. Hlavním výzkumným cílem mé práce je **zjistit, jak uživatelé DPC hodnotí služby a aktivity, které jsou jim poskytovány v rámci pobytu v DPC v Pardubicích a jejich vliv na integraci do společnosti.**

K tomu, abych na tuto výzkumnou otázku našla odpovědi, vydefinovala jsem si z hlavního cíle tyto dílčí cíle:

DVC 1. Zjistit, jak uživatele DPC připravilo předchozí prostředí na samostatný život a jak tuto přípravu hodnotí. Tento dílčí cíl byl zvolen z důvodu, abych zjistila, jak předchozí zařízení případně náhradní či rodinná péče uživatele DPC připravila na vstup do samostatného života, nebo zda zkušenosti se samostatným životem, které jim poskytuje DPC, jsou jejich prvními.

DVC 1.1 Zjistit z jakého prostředí uživatel DPC přichází

DVC 1.2 Zjistit, jak probíhala příprava na odchod z tohoto prostředí

DVC 1.3 Zjistit co bylo nejtěžší při opouštění tohoto prostředí

DVC 2. Zjistit, jak uživatelé hodnotí konkrétní služby a aktivity poskytované DPC, které je podporují při integraci do společnosti

DVC 2.1 Zjistit, jak hodnotí ubytování, které jim DPC poskytuje

DVC 2.2 Zjistit, jak hodnotí pomoc při uplatňování práv a obstarávání osobních záležitostí

DVC 2.3 Zjistit, jak hodnotí sociálně terapeutickou činnost

DVC 2.4 Zjistit, jak hodnotí individuální průvodcovství

DVC 3. Zjistit a vyhodnotit jaké aktivity jsou dle uživatelů DPC nadbytečné a které naopak postrádají v rámci integrace do společnosti

DVC 3.1 Zjistit, zda jsou nějaké aktivity, které uživatelé postrádají v rámci pobytu v DPC a které by jim více pomohly při osamostatnění.

DVC 3.2 Zjistit, zda některé z poskytovaných aktivit připadají uživatelům nadbytečné

2. 2 Výzkumná strategie a její zdůvodnění

Jako výzkumnou strategii jsem zvolila kvalitativní metodu. Hlavním důvodem pro výběr této strategie je skutečnost, že záměrem výzkumu je zjistit subjektivní hodnocení poskytovaných služeb a činností, které DPC v rámci pobytu uživatelům nabízí a jejich vliv na integraci do společnosti. Dalším důvodem pro volbu této strategie bylo, jak uvádí Trousil, že kvalitativní metody se použije, pokud výzkumník vstupuje do neznámého terénu, o kterém má pouze útržkovité informace a je pro něj tento problém zajímavý a „jde především o interpretaci problému pohledem samotných aktérů“ (Trousil, 2015 str. 120).

Švaříček aktéry v kvantitativním přístupu označuje za „naivní vědce“, jelikož právě oni jsou odborníky v dané sociální situaci, v které se nacházejí a kterou prožívají. Cílem výzkumníka je pak porozumět sociální situaci tak, jak ji vidí tito aktéři. Samotný výzkum by měl být prováděn v jejich přirozeném prostředí, kde se cítí v bezpečí, jelikož sami aktéři se podílejí na tvorbě výsledků výzkumu. (Švaříček, 2007)

„*Neexistuje jediný obecně uznávaný způsob, jak vymezit nebo dělat kvalitativní výzkum.*“ (Hendl, 2016 str. 45) Kvalitativní výzkum pracuje s omezeným počtem jedinců, je mu často vytýkáno, že výsledek představuje subjektivní pocity dotazujícího. Naopak předností kvalitativního výzkumu pak je podrobný popis zkoumaných událostí nebo jedinců, zkoumání aktérů v přirozeném prostředí a možnost navrhnout teorie. „*Síla kvalitativních dat spočívá v tom, že jsou přirozeně uspořádaná a popisují každodenní život.*“ (Hendl, 2016 str. 165)

Mezi základní metody získávání dat u kvalitativního výzkumu patří pozorování, sběr dokumentů a dotazování. Ke sběru dat pro tento výzkum jsem použila metodu kvalitativního dotazování, jak uvádí Hendl je takováto metoda sběru dat založená především na naslouchání vyprávění k získání odpovědí na kladené otázky. (Hendl, 2016) Kvalitativní dotazování jsem prováděla na základě rozhovoru pomocí návodu. Jeho výhodou je velká pružnost získávání informací s předem připravenou osnovou otázek neboli návodem, který mi sloužil k tomu, abych se neodchýlila od tématu, a zároveň mi dá možnost klást otázky v pořadí podle situace.

Získaná data z rozhovorů byla následně přepsána do textové podoby a zpracována v následující kapitole.

2. 3 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Tabulka č. 1: Transformační tabulka

Hlavní výzkumný cíl:	zjistit, jak uživatelé DPC hodnotí služby a aktivity, které jsou jim poskytovány v rámci pobytu v DPC v Pardubicích a jejich vliv na integraci do společnosti.		
Dílčí výzkumný cíl	Dílčí výzkumný cíl druhého řádu	Indikátory	Tazatelské otázky
DVC 1. Zjistit, jak uživatelé DPC připravilo předchozí prostředí na samostatný život a jak tuto přípravu hodnotí	DVC1.1 zjistit z jakého prostředí uživatel DPC přichází	minulost uživatele	TO1. Z jakého prostředí uživatelé do DPC přišli? Z ústavní, náhradní rodinné péče, či z nefunkční rodiny?

	DVC 1.2 zjistit, jak probíhala příprava na odchod z tohoto prostředí	připravenost uživatele	<p>TO2. Jakým způsobem probíhala v předchozím prostředí příprava na samostatný život?</p> <p>TO3. Jaké informace vám byly poskytnuty ohledně zařizování na úřadech, možnosti ubytování, pomoci neziskových organizací?</p> <p>TO4. Kde ses dozvěděl o možnosti ubytování v DPC?</p>
	DVC 1.3 zjistit co bylo nejtěžší při opouštění tohoto prostředí	odchod	<p>TO5. Jakým způsobem probíhal odchod?</p> <p>TO6. Co bylo nejtěžší při opouštění předchozího zařízení/náhradní rodinné péče či rodinné péče?</p>
DVC 2. Zjistit, jak uživatelé hodnotí konkrétní služby a aktivity poskytované DPC, které je podporují při integraci do společnosti	DVC 2.1 zjistit, jak hodnotí ubytování, které jim DPC poskytuje	hodnocení ubytování	TO7. Jak jste spokojeni s ubytováním? Jakým způsobem si zajišťujete soukromí? Připomíná samostatné bydlení? Kuchyň a společenské prostory sdílíte i s jinými uživateli, jak se dělíte o úklid v těchto prostorech?
	DVC 2.2 zjistit využití pomoc při uplatňování práv a obstarávání osobních záležitostí	využití	<p>TO8. Sociální pracovníci zde nabízejí pomoc při jednání na úřadech/shánění zaměstnání/vyřizování osobních záležitostí, jak tuto pomoc využíváte?</p> <p>TO9. V DPC je k dispozici internetová místnost, kde je možnost se sociálním pracovníkem vyhledat informace ohledně zaměstnání, dostupných služeb nebo kulturních akcí. Jak tuto službu v dnešní internetové době využíváte?</p>

	DVC 2.3 zjistit, jak hodnotí sociálně terapeutickou činnost	hodnocení činnosti	TO10. Využíváte pomoc sociálních pracovníků při nákupu nebo vaření? (pokud ano, jak tyto činnosti probíhají a co se díky nim naučili)
	DVC 2.4 zjistit, jak hodnotí individuální průvodcovství	hodnocení cílů	TO11. Po přijetí do DPC je s každým uživatelem sestaven individuální plán, který obsahuje cíle, kterých chcete dosáhnout a jednotlivé kroky, které vedou k jeho dosažení. Jak sestavování tohoto plánu probíhá? Jak tuto pomoc hodnotíte? Je pro vás těžké plnit dohodnuté kroky?
DVC 3. Zjistit a vyhodnotit jaké aktivity jsou dle uživatelů DPC nadbytečné a které naopak postrádají při přípravě na samostatný život	DVC 3.1 Zjistit, zda jsou nějaké aktivity, které uživatelé postrádají v rámci pobytu v DPC a které by jim více pomohly při osamostatnění.	chybějící aktivity	TO12. DPC poskytuje spoustu aktivit a pomoci při osamostatnění se, napadá vás nějaká aktivita, kterou DPC neposkytuje a která by vám pomohla?
	DVC 3.2 Zjistit, zda některé z poskytovaných aktivit připadají uživatelům nadbytečné	nadbytečné aktivity	TO13. Poskytuje DPC nějaké aktivity, které vám připadají nadbytečné a nevyužíváte je?

Zdroj: vlastní

2. 4 Výběr výzkumného vzorku a jeho charakteristika

Hlavním cílem této práce je zjistit, jak uživatelé DPC hodnotí služby a aktivity, které jsou jim poskytovány v rámci pobytu v DPC v Pardubicích a jejich vliv na integraci do společnosti. Z tohoto důvodu jsem mezi respondenty zařadila uživatele služeb Domu na půl cesty v Pardubicích. V době provádění výzkumu bylo v DPC přítomno 8 uživatelů. Do výzkumného vzorku jsem zařadila celkem 5 uživatelů a to 2 chlapce

a 3 dívky ve věku od 18 do 26 let. Na základě předchozí domluvy, která probíhala prostřednictvím koordinátora služeb DPC, byly domluveny časy na poskytnutí rozhovoru, a to vždy v DPC, jelikož se jednalo o přirozené prostředí uživatelů a byli tak v tomto prostředí uvolněnější. Respondenti byli nejprve požádáni o souhlas s nahráváním rozhovoru, byl jim sdělen záměr výzkumu a zároveň jim byla zaručena anonymita. Veškeré rozhovory byly nahrány na diktafon a následně byl zhotoven přepis celého rozhovoru, který byl dále vyhodnocován.

Tabulka č. 2. Respondenti rozhovorů

Označení respondenta	Bližší informace o respondentovi
R1	dívka, dětství v dětském domově + výchovné ústavy, v DPC od července 2020
R2	dívka, dětství v dětském domově, před příchodem do DPC pobyt na ulici, následně v DPC přibližně měsíc, poté ubytování po kamarádech a znovu na ulici, nyní v DPC od listopadu 2020
R3	muž, z pěstounské péče, péče ukončena v 17 letech následně DPC Polička, poté ulice, noclehárny, nakonec ubytován v DPC přibližně asi jeden rok, nyní samostatné bydlení
R4	dívka, dětství v rodině, odchod v 18 letech, bydlení po kamarádech nyní v DPC od září 2020
R5	muž, dětství v dětském domově, poté na ulici a po kamarádech, nyní v DPC od října 2020

Zdroj: vlastní zpracování

2.5 Organizace výzkumu a jeho průběh

Celý výzkum byl proveden kvalitativní metodou pomocí polostrukturovaného dotazování. V první etapě bylo dohodnuto setkání s koordinátorem DPC, který zaujal roli tzv. „dveřníka“. Dveřníci jsou „osoby umožňující výzkumníkům pobyt v terénu a přístup k zajímavým jedincům a skupinám“ (Hendl, 2016 str. 154). Koordinátor byl seznámen s tématem práce, s cílem práce a jeho využití pro DPC. Zároveň mu byly předloženy tazatelské otázky, sloužící jako návod k polostrukturovanému dotazování. A to z toho

důvodu, aby mohl, s uživateli DPC dohodnou součinnost při provádění výzkumu a přibližně jim nastínil, čeho se rozhovor bude týkat. V rámci této první etapy jsem se seznámila se spisy uživatelů DPC, kde mě především zajímala jejich minulost a zkušenosti uživatelů s podobnými službami. Získaná data jsem si poznamenala do poznámek, abych podle nich mohla položit doplňující otázky k již dříve připravenému návodu. Po této první etapě následovalo několik osobních setkání již přímo s uživateli DPC. Pouze v jednom případě musel být rozhovor realizován telefonicky, z důvodu karantény uživatele. Dotazování bylo prováděno jednotlivě, aby nebyl rozhovor ničím rušen a získané odpovědi byly co nejpřesnější. Rozhovory byly provedeny v prostředí DPC, kde jsou uživatelé ve svém prostředí a cítí se tak pohodlněji. Veškeré rozhovory byly realizovány v lednu a únoru 2021. Poslední etapou výzkumu byla evaluace poskytovaných služeb a aktivit pohledem uživatelů v kontextu jednotlivých dílčích cílů.

2.6 Způsob zpracování získaných údajů

Data získaná pomocí rozhovoru s návodem jsem následně převedla do textové podoby, tak abych je následně mohla analyzovat. Přepsání nahrávaných rozhovorů do textové podoby neboli transkripce, bylo prvním krokem. Tento krok byl důležitý, i když poněkud časově náročný, a to z toho důvodu, aby nedošlo ke zkreslení dat. Dle Miovského je transkripce jakási prvotní redukce dat, jelikož při ní nelze zaznamenat naprosto vše. Zaznamenat nelze například síla hlasu, doprovodné zvuky, délka pauzy nebo neverbální komunikační prvky. (Miovský, 2006) Abych předešla znehodnocení dat, byla při transkripci použita technika opakovaného poslechu, a to jak po dokončení přepisu, tak i s určitým časovým odstupem. Následně byla data redukována technikou prvního řádu, při které došlo k očištění dat o všechny slova, které nesdělují žádné podstatné informace a tvoří pouze tzv. slovní vatu. „*Techniku redukce prvního řádu používáme zejména tam, kde nepracujeme s dílčími projevy mluveného slova..., ale pouze s obsahem... Text dále bývá očištěn od výrazů, jejichž přítomnost spíše narušuje plynulost a které samy nenesou žádnou další informaci.*“ (Miovský, 2006 str. 210)

Při kódování dat pro následující analýzu jsem použila techniku barvení textu. Tuto techniku jsem zvolila z toho důvodu, že při každém rozhovoru byly otázky pokládány v různém pořadí a zvýraznění určitých tematických celků stejnou barvou mi umožnilo se lépe v přepsaných rozhovorech orientovat. K vyhodnocení dat těchto barevně odlišných

celků jsem použila metodu vytváření trsů. Získaná data byla uspořádána do skupin podle tematických celků a jejich podobností. Metoda vytváření trsů je jedním z dílčích postupů analýzy kvalitativních dat, „*kteřé je možné současně také aplikovat jako metody kontroly validity analýzy a interpretace kvalitativních dat provedené prostřednictvím jiných metod.*“ (Miovský, 2006 str. 221)

2.7 Rizika výzkumu z hlediska etiky a validity

Kvalitativní výzkum podle Matouška se zaměřuje na přirozené situace, kde je výzkumník použit jako „nástroj“ k získání dat, která mají podobu vyprávění, nikoliv čísel, a je vhodné ho použít v těch případech, kdy je žádoucí posoudit proces určitého programu nebo služeb a nelze posuzovat velké množství osob. (Matoušek, 2008) Možná rizika výzkumu si uvědomuji hned v několika oblastech. Za riziko výzkumu by mohlo být považováno použití koordinátora služeb DPC jako tzv. dveřníka při výběru respondentů. Což z pohledu dosažených výsledků může být spojováno s jeho vlastním zájmem. V tomto případě za výhodu použití dveřníka považuji to, že koordinátor služeb DPC uživatele zná, takže výběr respondentů jsem ponechala na jeho uvážení, jediným požadavkem bylo rovnoměrné genderové zastoupení vybraných respondentů a jejich užívání služeb v délce, pokud možno alespoň půl roku, aby byli schopní objektivně odpovídat na dotazy související s poskytovanými službami. V rámci kvalitativního výzkumu je jedním z klíčových nástrojů samotný výzkumník a jeho kvalita a připravenost, což bylo riziko, které jsem při vedení rozhovorů vnímala.

Z etického hlediska jsem řešila hlavně ochranu soukromí a osobních údajů výzkumníků. Z tohoto důvodu jsem účastníky výzkumu označila pouze čísly, aby veškeré výzkumné údaje byly anonymní, a neuváděla žádné osobní údaje a informace, které se týkaly konkrétního jedince.

Je třeba si uvědomit, že z hlediska validity je výsledkem kvalitativního výzkumu především sbírka dojmů a subjektivních pocitů dotazovaných, ale i samotného výzkumníka. Z důvodu nízkého počtu dotazovaných a otázek týkajících se konkrétních služeb konkrétního poskytovatele jsem si vědoma, že nelze dosažené výsledky zobecnit a snadno aplikovat.

3 POPIS A INTERPRETACE DOSAŽENÝCH VÝSLEDKŮ

V této kapitole se budu věnovat hledání odpovědí na jednotlivé dílčí výzkumné cíle a jejich interpretaci. Dílčí výzkumné otázky budou rozděleny do jednotlivých podkapitol, v kterých se budou prolínat mé vlastní úvahy s citacemi respondentů, tak jak je při rozhovoru uvedli. Citace respondentů budu psána kurzívou pro lepší rozlišení. Za každým dílčím cílem bude následovat shrnutí, které bude doplněno o podstatné informace, které byly zjištěny během výzkumu.

3.1 DVC 1: Zjistit, jak uživatele DPC připravilo předchozí prostředí na samostatný život a jak tuto přípravu hodnotí.

Za pomoci tohoto dílčího cíle jsem se snažila zjistit, v jakém prostředí uživatelé DPC vyrůstali, jejich **minulost**, jejich **přípravenost** na samostatný život před příchodem do DPC. To, jak oni sami tuto přípravu **hodnotí** a jaké **pocity** měli při opuštění předchozích zařízení či rodiny.

DVC 1.1 Zjistit z jakého prostředí uživatel DPC pochází.

V rámci tohoto dílčího cíle nižšího řádu se budu zabývat prvním indikátorem a tím je **minulost uživatele** před příchodem do DPC.

V rámci rozhovoru byla všem respondentům položena otázka, v jakém prostředí vyrůstali. Bylo zjištěno, že tři z pěti respondentů vyrůstali v dětském domově, někteří v rámci tohoto pobytu prošli i jinými zařízeními pro ústavní výchovu nejčastěji diagnostickým ústavem. Jeden respondent vyrůstal v pěstounské péči, kterou předčasně ukončil, a poslední respondent přišel do DPC z normální rodiny. I když každý z nich strávil dětství v jiném prostředí, tak se u nich dá najít něco, co je spojuje, R2 uvedl: *„Do tří let jsem byla u mámy, pak nás odebrali, protože máma s náma byla pořád v hospodě. Tak nás odebral OSPOD, do dětského domova.“* (R2) a tím je na počátku především nefunkční rodinná výchova, R4: *„prostě se o mě přestala starat. A jen čekala, až mi prostě bude 18, aby mě vyšoupla.“* (R4)

V rámci zjišťování minulosti byla položena všem respondentům doplňující otázka, zda ubytování v DPC sháněli bezprostředně po opuštění předchozího zařízení či odchodu z rodiny. Nejčastěji se objevovaly odpovědi, v kterých respondenti uváděli, že nějaký čas před příchodem strávili především na ulici nebo po kamarádech a zkoušeli se sami postavit na nohy a nějak si poradit, jak uvedl například R3: *„vyhodil mě, byl jsem na ulici, jako že na noclehárně.“* A o možnosti ubytování v DPC vůbec nevěděli nebo měli jen minimální informace, což vyplývá i ze sdělení R4: *„ne, ne o tom, že něco takového existuje, jsem vůbec nevěděla.“* (R4) Podobně odpověděl i R2: *„mi to řekli jako ty, jak se staraj o bezdomovce. Ty jak jezděj, a oni sem šli se mnou.“* (R2)

Poslední otázka, která souvisela se zjišťováním minulosti respondentů, byla, jestli již mají zkušenost s podobným zařízením. U tří respondentů bylo zjištěno, že se jedná

o jejich první pobyt v DPC, jeden z respondentů byl v DPC v Pardubicích opakovaně. Poté co sám odešel, skončil na ulici, a nakonec se rozhodl pro návrat do DPC a poslední z respondentů měl již jednu zkušenost s jiným domem na půl cesty.

DVC 1.2 Zjistit, jak probíhala příprava na odchod z tohoto prostředí

Indikátorem tohoto dílčího cíle je **přípravenost uživatele**, a především toho, jak je předchozí pobyt v ústavní či rodinné výchově připravil na samostatný život po dosažení zletilosti.

Místa, odkud se respondenti do DPC dostávají, jsou různá. Přesto místo, kde strávili své dětství a dospívání mělo velký vliv na jejich současný, a hlavně budoucí život. R4 přišel do DPC z běžné normální rodiny, přesto neměl při opuštění tohoto prostředí téměř žádné praktické informace, co se týká zařizování na úřadech nebo kam se obrátit s žádostí o pomoc. Stejně tak i R3, který vyrůstal v pěstounské rodině, uvedl: *„na samostatnej život, tak to jako by si myslím, že tam bohužel jako moc nebylo.“* (R3) Co se týká ústavní výchovy a dětských domovů, ve kterých respondenti prožili své dětství, vždy záleží na daném zařízení. R1 a R5 měli podobné zkušenosti s přípravou na odchod z dětského domova, a to takové, že záleží především na vychovateli, který je měl na starosti a na jeho přístupu. Na otázku, jaké dostali informace ohledně zařizování na úřadech, možnosti

ubytování, pomoci neziskových organizací R1 odpověděl: „*tam žádný takový věci nebyly, maximálně nějaký ty kurzy, který pořádaly nějaký ty nadace, nebo fondy, jednou za nějakou dobu, to bylo tak maximálně jediný, co vás tak trochu vedlo, ale jinak tam nic takovýho nebylo.*“ (R1) Oproti tomu R2, strávil dětství v dětském domově, který měl k dispozici dva byty v pronájmu, jenž sdílel společně s vychovatelkou a dalšími čtyřmi dětmi staršími šestnácti let, společně vedli domácnost, plánovali nákupy, vaření a byli vedeni k samostatnému životu.

Kromě přípravy, kterou poskytuje prostředí, v němž respondenti vyrůstali, důležitou roli hraje i sám respondent a jeho přístup „*...třeba pomáháte, nebo sedíte u televize...*“ (R1) K indikátoru připravenosti byla položena i doplňující otázka, která se týkala vzdělání, přesněji řečeno k dokončenému vzdělání, a to z toho důvodu, že neukončené vzdělání podstatně snižuje možnost uplatnění na trhu práce. Ani jeden z respondentů neměl při odchodu z výchovného prostředí dokončené vzdělání a nevyužil možnost nejprve vzdělání dokončit a až pak se osamostatnit. Vzdělání během pobytu v DPC dokončil pouze jeden z respondentů, ostatní to do budoucnosti neřeší a ani nepovažují za podstatné: „*...my jsme udělali průser ve škole, tak mě vyhodili ze školy a pak už jsem nikam jít nechtěla...*“ (R2), „*...já teď čekám miminko, takže už to ani teď neřeším...*“ (R4)

DVC 1.3 Zjistit, co bylo nejtěžší při opouštění tohoto prostředí

V tomto dílčím cíli byl indikátorem **odchod** uživatele z dosavadního zařízení či rodinné péče, a to, jak samotný odchod probíhal.

Odchod respondentů z předchozí péče byl ve všech případech velmi podobný a dalo by se říct „*trošku divočejší*“ (R1). Ani v jednom případě nešlo o předem domluvené ukončení pobytu, které by bylo naplánované, vždy šlo o rozhodnutí, které bylo učiněno ze dne na den. R3 uvedl, že k ukončení byl donucen ze strany pěstounské rodiny, kdy měsíc před narozeninami a závěrečnými zkouškami podepsal odchod „*...pokud si nepodepíšeš odchod, podepíšeme to my, ale já jsem udělal zásadní chybu, že jsem to prostě podepsal, protože už to byl strašnej nátlak...*“ (R3) Neshody s ředitelem dětského domova a následný odchod uvedl i R5, který původně v dětském domově zůstal i po

dovršení plnoletosti z důvodu dokončení učebního oboru, ale v momentě, kdy spory byly pro něj už déle nesnesitelné, rozhodl se svůj pobyt ukončit, i přes to, že neměl sehnáné jiné ubytování ani dokončené vzdělání. R4 svůj pobyt v běžné rodině ukončil přesně v 18 letech a odešel bydlet ke kamarádům, kteří měli momentálně volné místo, a různě je střídal, dokud mu nebyl doporučen DPC. Rozhodnutí ukončit svůj pobyt v dětském domově, popisuje R1 následovně: „já odešla z děčáku kvůli řediteli, protože se jako choval opravdu odporně k nám děčkám, hlavně ke mně... tak jsem to tam ukončila... prostě jen tak ze dne na den.“ (R1)

Na otázku co bylo po odchodu nejtěžší respondenti uvedli, to, že neměli sehnáné jiné ubytování a neměli se na koho obrátit, dva z nich hledali ubytování po kamarádech a dva z nich přešli rovnou na ulici, kde strávili nějaký čas, dokud se neobjevil sociální pracovník, v jednom případě kurátor pro děti a mládež, v druhém případě sociální pracovník z neziskové organizace, a nedoporučil jim bydlení v DPC „vyhodil mě, byl jsem na ulici...asi na to nevzpomínám nějak v špatným, na tu ulici, protože mě si tam našla jedna paní, která se o mě stará a právě mi zařídila Dům na půl cesty v Pardubicích.“ (R3) Pouze v jednom případě se respondent obrátil okamžitě s žádostí o pomoc na neziskovou organizaci, která mu dočasně zajistila ubytování, než si vyřídil pobyt v DPC. Tento respondent uvedl, že po odchodu z dětského domova cítil hodně velkou úlevu, ale zároveň zmatek a bezmoc, když si uvědomil, že už je na vše sám: „když jste v takovém zařízení, kde máte úplně všechno, v prostředí, kde jste chráněná a najednou, a už jsi někdo jinej.“ (R1)

Shrnutí DVC 1

Úkolem **dílčího výzkumného cíle č. 1** bylo, zjistit, v jakém prostředí uživatelé vyrůstali, jak je toto prostředí připravilo na vstup do dospělosti, jak probíhal odchod a tím i začátek jejich samostatného života. Zjistila jsem, že ať už dotazovaní uživatelé vyrůstali v jakémkoliv prostředí, převážně se jednalo o ústavní péči, byl odchod vždy spontánním rozhodnutím, aniž by předem měli zajištěné ubytování, zaměstnání nebo dokončené vzdělání. Což jsou asi nejdůležitější požadavky pro začátek samostatného života. Ve většině případů odmítali pomoc a rady OSPOD či neziskových organizací a svou situaci řešili buď za pomoci kamarádů, nebo se uchýlili k životu na ulici.

Prostředí, v kterém vyrůstali, příliš kladně nehodnotí, všichni dotazovaní ho opustili po předchozích neshodách, aniž by byli vybaveni praktickými vědomostmi pro samostatný život. Dotazovaní uživatelé nevěděli, kam se obrátit s žádostí o dávky nebo se zaregistrovat na úřad práce a vše řešili až s pomocí sociálních pracovníků v DPC.

Celkové shrnutí tohoto cíle, je, že na jedné straně je zákonem stanovena povinnost, jak se o svěřenou osobu postarat do její zletilosti. Jsou dána doporučení, která nabízejí možnosti, jak tyto osoby připravit na samostatný život, ale nejsou v legislativě ukotveny. Takže záleží na možnostech daného zařízení a vychovatelích. Na druhé straně je pak mladý dospělý, který ne vždy jedná promyšleně, a ve svém věku ještě nepřemýšlí o tom, co bude za měsíc nebo za rok a rozhoduje se okamžitě. V důsledku svých rozhodnutí se pak často ocitne v prostředí, ze kterého neví, jak se dostat ven bez pomoci jiných.

3.2 DVC 2: Zjistit, jak uživatelé hodnotí konkrétní služby a aktivity poskytované DPC, které je podporují při integraci do společnosti

Za pomoci druhého dílčího cíle jsem se snažila, zjistit to, jak uživatelé DPC **hodnotí ubytování**, které by mělo splňovat prvky samostatného bydlení. Dále bylo zjišťováno **využití pomoci** při jednání na úřadech, pomoci se sháněním zaměstnání a vyřizováním osobních záležitostí. V rámci toho cíle jsem se snažila zjistit i to, jak uživatelé **hodnotí činnosti**, které jim sociální pracovníci poskytují při nákupu, vaření nebo spravování financí v rámci sociálně terapeutických činností. Posledním bodem, který jsem se snažila zjistit v rámci tohoto dílčího cíle, bylo, jak **hodnotí individuální průvodcovství**, které v rámci pobytu v DPC mají povinnost absolvovat.

DVC 2.1 Zjistit, jak uživatelé hodnotí ubytování, které jim DPC poskytuje

V tomto dílčím výzkumném cíli nižšího řádu je indikátorem **hodnocení ubytování**, které DPC poskytuje.

Ubytování

Většina respondentů hodnotila ubytování v DPC převážně pozitivně. „*No, jako je to tady dobrý, jsou tu stejně starý lidi, který tak nějak prošli tím podobným co já.*“ (R5) Respondenti č. 1 a č. 4 uvedli, že pokoje jsou příliš malé, ale vcelku s tím žádný zásadní problém nemají. Naopak respondenti č. 2, č. 3 a č. 5, kteří určitý čas strávili na ulici, ubytování hodnotí velmi kladně „*Když by člověk měl být na ulici a když si to spojíme s noclehárnou, tak tohle je prostě komfort.*“ (R3) Na čem se všichni respondenti v rámci hodnocení ubytování shodli a označují za velké pozitivum, je to, že bez jejich souhlasu nikdo nesmí vstoupit do jejich pokoje, včetně sociálních pracovníků, až na pár výjimek, jako je ohrožení na životě, nebo na majetku, a díky tomu mají pocit soukromí a toho, že oni sami rozhodují, koho k sobě pustí či nikoli. „*...sociální pracovníci, ty tam jako nemůžou, ale když zařekaj, že něco potřebujou, tak my musíme, jako by měli by jsme otevřít.*“ (R2) Sami se tak o svou malou domácnost starají, uklízejí a spravují. Úklid v tomto jejich soukromém prostředí není ze stran sociálních pracovníků nijak kontrolován, tak jak k tomu bylo v rámci předchozí ústavní péče „*...takže jsem si z toho udělal takovej pokojík, kterej mě se líbil ... co tam bylo asi trochu blbý, tak takovej ten nepořádek, což já si nemůžu stěžovat, já jsem strašnej bordelář (smích).*“ (R3) V čem se všichni respondenti shodli, byl problém s udržováním pořádku v prostorech, které sdíleli všichni uživatelé společně, a to s kuchyňkou, obývacím, hernou, a sociálním zařízením. „*No s tím problémy byly, budou a jsou.*“ (R1) O pořádek v těchto prostorech se starají všichni společně na základě předem rozepsaných služeb ze strany pracovníků DPC „*Jako máme rozepsaný úklid, ale nikdo to nedodrží.*“ (R4) Dle sdělení respondenta č. 3 se prý většinou někdo našel, kdo to už nevydržel a úklid provedl za ostatní, což se ale stávalo spíše výjimečně. Častěji dle sdělení respondenta č. 5 pracovníci DPC neplnění úklidu řešili zabavením nádobí, které každý uživatel při nástupu do DPC obdržel, a o vrácení mohli žádat pouze v momentě, kdy byl úklid vykonán „*což byl vždy takovej ráznej krok, aby se to trošku změnilo a dokud jsme neuklidili, tak nám ho nevrátili.*“ (R5) Tuto podmínku ubytování převážně neplnili i přes to, že domovní řád, který je v prostorách vyvěšen a s kterým byli při nástupu všichni srozuměni, uvádí, že pokud uživatel 10x poruší povinnost úklidu je s ním ze strany DPC ukončena služba. „*oni si to zapisují,*

a když jim to neukážem, jak jsme to uklidili a máme třeba 10x, že jsme neuklízeli, tak ukončej službu... To tam je napsaný na nástěnce.“ (R2)

DVC 2.2 Zjistit využití pomoci při uplatňování práv a obstarávání osobních záležitostí

Indikátorem u tohoto dílčího výzkumného cíle je **využití pomoci** především při jednání s úřady, sháněním zaměstnání a vyřizováním osobních věcí, či využití internetové místnosti, která je uživatelům k dispozici.

Co se týká nabízení pomoci při uplatňování práv, a obstarávání osobních záležitostí ze strany sociálních pracovníků všichni respondenti uvedli, že tuto pomoc využívají velmi často a nebýt jí, tak si se spoustou věcí vůbec neporadí a než přišli do DPC, neměli žádnou představu, kde se co zařizuje. Nejčastěji je využívána pomoc s jednáním na úřadu práce, tuto pomoc využili čtyři respondenti z pěti dotazovaných „*Využila jsem to na ten úřad práce, na ty dávky, podpory.“ (R4)* i při jednání na všech ostatních úřadech ... *třeba úřad, já jsem třeba úřadový věci vůbec nechápal a možná pořád ještě moc nechápu, ale prostě pan Milan mi kdykoliv poradí, i když tam už nebydlím.“ (R3)*. Respondent č. 3, který v současné době již v DPC nebydlí, ale odešel do soukromého podnájmu, dále uvedl, že právě díky pomoci DPC měl možnost dokončit „*řidičák*“ (R3) jelikož bylo zapotřebí v průběhu výuky zařídit přesun dokončení výcviku z Litomyšle do Pardubic a toto by sám zařídit nezvládl. Další oblastí, kde této pomoci využívají je pomoc při shánění zaměstnání, i tuto pomoc využil respondent č. 3, který při pobytu studoval střední odborné učiliště, které jak sám označuje, dokončil hlavně díky pomoci pracovníků DPC „*Škola, škola se podařila a je to vlastně pomoc SKP*“ (R3), ale zároveň sháněl brigádu, na pokrytí nákladů na živobytí, a i při jejím shánění využil pomoci DPC. Úkolem pracovníků DPC však není za uživatele vše vyřídit, ale vést ho k samostatnosti a při tomto jednání mu pouze pomoci. „*Třeba Denča mi dneska vyjela tu mapu, až pudu na ten pohovor, tak abych věděla, kam mám jít.“ (R2)*.

Co se týká posledního bodu, kterým bylo zjištění využití internetové místnosti, tak tam se odpovědi uživatelů velice lišily. Tři z pěti respondentů uvedli, že ji vůbec nevyžívají „*No, já si nepamatuju, jestli jsem v té místnosti vůbec byl. No, asi ne, protože já mám svůj notebook.“ (R3)* Jeden respondent uvedl, že on osobně tuto místnost

nevyužívá, ale ostatní uživatelé, kteří nemají k dispozici telefon, občas ano. Tento uživatel také uvedl, že v době studia a v rámci on-line výuky, využil možnosti zapůjčení notebooku od sociálních pracovníků „*To je taková ta možnost, když máte výuku, nebo když máte práci, tak si to půjčíte.*“ (R1) Pouze jeden z respondentů uvedl, že této možnosti aktivně využil „*já jsem tam dělala životopis a tu mapu mi tam Denča ukazovala.*“ (R2)

DVC 2.3 Zjistí, jak hodnotí sociálně terapeutickou činnost

U tohoto dílčího cíle bylo indikátorem **hodnocení** sociálně terapeutické **činnosti**, kdy s uživateli je prováděn nácvik sociálních dovedností a je jim nabídnuta pomoc při nákupu, vaření a spravování financí.

Poskytnutí pomoci sociálních pracovníků, jak uvedli všichni respondenti, při vaření a nákupu z jejich strany využívána není, i když o této možnosti vědí. „*to je spíš pro ty co jsou jako víc slabší, sociálně.*“ (R1) Ve většině případů se shodli v tom, že díky poloze DPC v centru města, kde je možnost si kdykoliv k jídlu něco koupit, tak ani nemají příliš často potřebu vařit a jídlo si obstarávají již hotové, případně nějaký polotovar, co stačí pouze ohřát. Respondent č. 5 uvedl, že co si pamatuje, tak pouze v období svátku byla možnost se zapojit do společného plánování večere spojené s nákupem a vařením, ale dle jeho sdělení této možnosti nevyužil „*to spíš holky, ty to asi baví víc, ale mě se nechtělo,*“ (R5).

Oblast kde tuto pomoc většina uživatelů využívá je správa financí, jelikož je pro ně těžké si příjem rozplánovat na celý měsíc tak, aby ke konci byli schopni zaplatit nejen výdaje na ubytování, ale i na jídlo a věci osobní potřeby „*No úspora peněz, to se tady hodně využívá, vždycky nám daj na něco jako by peníze, když si je k nim schováme.*“ (R4) Tuto činnost hodnotí velmi kladně, jelikož díky ní se naučí s penězi hospodařit a mají tak přehled co si mohou dovolit koupit a co nikoliv. R5 uvedl, že pro něj bylo z počátku hodně těžké vyjít s penězi a v momentě, kdy obdržel dávky, tak je byl schopný během pár dní utratit. Nakonec po domluvě se sociálními pracovníky využil možnost pomoci se správou financí, kdy z počátku dostával peníze každý den, po nějaké době každý týden a ke konci už byl schopný, po poradě s pracovníky DPC finance rozplánovat na celý měsíc.

„Já jsem to jako z počátku vůbec nechápal, nebyl jsem na to zvyklý, že musím myslet i jako dopředu, co si můžu koupit a co ne, tak jsem se šel poradit.“ (R5)

DVC 2.4 Zjistit, jak hodnotí individuální průvodcovství

Pomocí tohoto dílčího cíle jsem se snažila zjistit, jak je ze strany respondentů **hodnocen individuální plán**, který je s každým uživatelem DPC sestaven.

První, co mě zajímalo v rámci tohoto dílčího cíle druhého řádu, bylo, jak samotné sestavení individuálního plánu probíhá. Respondenti uvedli, že při prvním pohovoru před přijetím do DPC musí předložit tzv. cestu životem „*dejme tomu nějaký svoje story*“ (R3), kde součástí je životopis a plány do budoucna, co by chtěli změnit a čeho dosáhnout. Po přijetí do DPC je s nimi na základě těchto podkladů vytvořen individuální plán, jehož součástí je cíl, kterého chtějí dosáhnout a jednotlivé kroky, které vedou k dosažení tohoto cíle. Cíle, kterých chtějí uživatelé dosáhnout, jsou různé „*No, třeba dodělat školu, tam někdo má, nebo najít si práci, nebo udržet si jí, nebo začít si šetřit na bydlení, a tak no, to jsou ty cíle.*“ (R2) Individuální plán, jak respondenti uvedli, slouží k tomu, aby uživatelé během roku, kdy mají možnost v DPC bydlet, dosáhli toho, co jim pomůže při osamostatnění a co v současné chvíli vidí jako největší problém, který jim brání se postavit na vlastní nohy.

Na otázku, zda je pro ně těžké jednotlivé kroky plnit, respondent č. 4 uvedl „*Ne, oni nám s tím hodně pomáhaj, takže jako by, to jde.*“ (R4) Respondent č. 5, který je v DPC opakovaně, uvedl, že plnit plán nyní není zase tak těžké, jen ho to při prvním pobytu nebavilo, a na schůzky s pracovníkem DPC nedocházel, v momentě, kdy mu bylo sděleno, že to je důvod pro ukončení služby, tak z DPC odešel ulici, „*oni furt po mě chtěli, jestli už jsem si něco jako sehnal, jako zaměstnání, jenže mě se nechtělo,*“ (R5).

Na otázku, jak hodnotí tvorbu a plnění individuálního plánu, a to, jak jim tato služba pomáhá při osamostatnění, všichni respondenti uvedli, že s odstupem času jsou rádi, že to tak funguje, jelikož po malých krocích, kterých by oni sami nebyli schopni, postupně získávají pocit, že něčeho dosáhli. „*prostě jenom si zařídit ty dávky sám, to byl pro mě úplně takovej, nepřekonatelný problém, já jsem vůbec nevěděl, kam mám jít a oni ty úřednice jsou občas taky takový nevrly.*“ (R5) V souvislosti hodnocení individuálního

plánu také velmi oceňují pomoc pracovníků DPC při plnění jednotlivých kroků, bez kterých by svého, jak uvádí respondent 3., nedosáhli. „*Za mě si myslím, že já v tom mám takových ani ne 25 procent a když to vezmeme do 100, tak těch 75 procent... tak prostě těch zbylých procent maj ty pracovníci.*“ (R3)

Shrnutí DVC 2

Pomocí **dílčího výzkumného cíle č. 2** jsem se snažila zjistit, jak uživatelé DPC hodnotí služby a aktivity, které jsou jim v rámci pobytu poskytovány, a to, jak jim tyto aktivity pomáhají při integraci do společnosti. První, co mě zajímalo, bylo to, jak hodnotí ubytování, které mají k dispozici. Ubytování bylo ze strany respondentů hodnoceno velmi pozitivně. Čeho si nejvíce cení, je, že mají své soukromí a svůj vlastní svět, který alespoň na nějaký čas patří jen jim a díky tomu splňuje i prvky samostatného bydlení. Problémem se pak ukázaly být společné prostory, které sdílí s jinými uživateli, a to především ve věci úklidu.

Další otázkou, která mě zajímala, bylo využití pomoci při uplatňování práv a obstarávání osobních záležitostí. Z těchto služeb je nejvíce využívána pomoc při jednání na úřadu práce, a to z toho důvodu, že většina z nich teprve zaměstnání hledá a neví, kde si žádat o dávky sociální podpory. Dále využívají pomoc se sháněním zaměstnání či jiných záležitostí, se kterými si neví rady a neví kam se o pomoc obrátit. Sociální pracovníci je pak pouze nasměřují, ale samotné vyřízení věci je už na uživatelných, čímž je podporují v samostatnosti. Další pomoc, která je velmi často využívána a kladně hodnocena, je pomoc se spravováním financí. Většina dotazovaných z počátku nevěděla, jak si peníze rozplánovat na celý měsíc a pokrýt veškeré náklady, za pomoci pracovníků se tak učí s penězi hospodařit.

Posledním bodem bylo hodnocení individuálního plánu. Bylo zjištěno, že díky cílům, které si sami uživatelé při tvorbě individuálního plánu zvolí, a jednotlivých kroků, na kterých se s pracovníky domluví a které jsou průběžně vyhodnocovány, získávají spoustu zkušeností a motivace, jak se zapojit do společnosti a najít si, či udržet například zaměstnání, což je důležitým krokem pro samostatný život mimo prostory DPC.

3.3 DVC 3: Zjistit a vyhodnotit jaké aktivity jsou dle uživatelů DPC nadbytečné a které naopak postrádají v rámci integrace do společnosti

Za pomoci posledního dílčího cíle druhého řádu jsem se snažila zjistit to, zda uživatelům DPC v rámci pobytu **chybí** nějaké **aktivity**, které by jim více pomohly při integraci do společnosti. Nebo naopak zda některé z **aktivit**, které jsou jim poskytovány, shledávají jako **nadbytečné**.

DVC 3.1 Zjistit, zda jsou nějaké aktivity, které uživatelé postrádají v rámci pobytu v DPC a které by jim více pomohly při osamostatnění.

Pomocí tohoto dílčího cíle nižšího řádu jsem zjišťovala, zda respondenti postrádají nějaké aktivity či služby. Indikátorem v tomto cíli byla **chybějící aktivita**.

Ke konci rozhovoru, byla všem respondentům položena otázka, zda by uvítali v rámci pobytu v DPC nějakou aktivitu nebo službu, kterou DPC neposkytuje, ale která by jim, dle jejich názoru, více pomohla při přípravě na samostatný život. Na tuto otázku se odpovědi různily, u respondentů, kteří jsou spokojeni se stavem věcí a bohužel i v současné době bez práce a ubytování hradí ze sociálních dávek a příliš neřeší, co bude, po odchodu z DPC většinou zaznívaly odpovědi, že tak jak to je, tak to úplně stačí. Respondent č. 2 uvedl, že je spokojený s tím, že v DPC je určitý dohled a pracovníci závčas připomenou dojednanou schůzku či pohovor a nemusí si dané věci hlídat. Opačný názor pak má respondent č. 1: *mi to přijde, že to tady je taky skoro jako děčák, taky máte prostě tady také pracovníky, máte tady každý svůj pokoj, společný prostory, to je skoro jako v podstatě stejný.*“ (R1) A velmi by uvítal návaznou službu ve formě startovacích bytů, kde už se opravdu musí postarat sám o sebe a vše zvládnout sám. Stejně protichůdné názory měl i respondent č. 5 a č. 3. Zatímco respondent č. 5 uvedl, že nastavené služby jsou v pořádku a jeden z hlavních důvodů uvedl: *„My si tady všichni pomáháme společně, když někdo něco potřebuje, že se jako stmelíme.*“ (R5) Zatímco respondent č. 3, který prošel dvěma DPC a má i bohatou zkušenost s životem na ulici a nyní žije ve vlastním bytě, byl dle jeho slov trošku zaskočený samostatným životem: *„třeba takovej toaletní papír, že vono to prostě jako dojde (smích), já jsem to bral jako do té doby automaticky.*“

(R3) Zároveň uvedl, že i po ukončení služby si velmi cení pomoci pracovníků DPC, a to hlavně v tom, že když si kolikrát neví s něčím rady, tak ví, že se na ně může kdykoliv obrátit, i přes to, že již není jejich klientem, pomoc mu neodmítnou a jak sám uvádí: „*Já s nima budu spolupracovat rád, jako mě to přijde od nich jako hezký, jako že pořád vlastně vím, že mi pomůžou, i když tam už nebydlím. To je prostě super.*“ (R3) Přestože otázka zněla, zda je nějaká služba, kterou by uvítali při osamostatnění, tak respondent č. 2 uvedl, že by naopak uvítal více dohledu, jelikož pracovníci DPC jsou k dispozici od 7 do 17 hodin, ale občas se stane, že v hodinách kdy není DPC hlídáno, tak se nedodrží noční klid a ostatní uživatelé toho zneužívají a právě v tom shledává svůj neúspěch v zaměstnání „*Byla jsem ráno unavená, tak jsem prostě nevstala, no a zapomněla jsem se pak omluvit, a pak už jsem prostě tam nemohla jít, protože mě prostě vyhodili, že jsem asi jen 5x nepřišla jako.*“ (R2)

DVC 3.2 Zjistit, zda některé z poskytovaných aktivit připadají uživatelům nadbytečné

V posledním dílčím výzkumném cíli nižšího řádu jsou indikátorem **nadbytečné aktivity**, které dle názoru uživatelů nijak nepomáhají v integraci do společnosti.

Poslední otázka, která v rozhovoru zazněla, byla, zda naopak nějaká služba či aktivita v DPC přijde respondentům nadbytečná a dle jejich názoru jim v cestě k samostatnému životu moc nepomáhá. V odpovědích na tuto otázku se shodli všichni respondenti, jejich odpovědi byly velmi stručné a ve službách, které jsou jim poskytovány, nenašly žádnou, která by jim nevyhovovala a které by se rádi vyhnuli, naopak všichni uvedli, že vítají jakoukoliv pomoc ze strany pracovníků, protože před příchodem do DPC si nevěděli rady téměř s ničím a spoustu věcí se naučili až díky DPC. „*Myslím si, že ne, ne že chci dělat nějakou reklamu, ale je to dobrej domek jako, prostě super.*“ (R3) Podobný názor měl i respondent č. 4, který službu hodnotí jako vyrovnaný poměr mezi samostatností a dozorem, což velmi vítá a jak uvádí, prozatím není připravený na ten opravdový samostatný život, i přes to, že se na něj velmi těší, tak určitou pomoc ještě stále potřebuje. „*starám se sama o sebe, že jako na nikoho se nemůžu spolehnout, ale zároveň tu je nějaká pomoc, když potřebuju.*“ (R4)

Shrnutí DVC 3

Pomocí posledního **dílčího cíle č. 3** jsem hledala odpovědi na otázky, zda uživatelé DPC postrádají nějakou aktivitu, či zda naopak jim některá z poskytovaných služeb přijde nadbytečná a příliš jim v samostatném životě nepomáhá. Z odpovědí respondentů vyplývá, že tak jak jsou služby nastaveny, jim vyhovuje, i když ne vždy se ve svých odpovědích shodovali. Někteří respondenti vítají, že stále mají nad sebou určitý dohled, že mají v DPC pracovníky, kteří jim s čímkoliv pomůžou nebo připomenou a oni se tak nemusí o vše starat. Druhá polovina respondentů odpovídala úplně opačně a více by uvítala větší samostatnost nebo možnost startovacích bytů jako návazné služby, kde už opravdu bude vše pouze na nich. Což z mého pohledu vypovídá o připravenosti a především o tom, že šanci, kterou jim DPC poskytuje, berou velmi vážně a pomoci si cení.

Při odpovědích na otázku, zda naopak některá služba jim přijde nadbytečná, se shodli všichni dotazovaní respondenti a jednoznačně odpovídali, že žádná taková služba není. Při přijetí do DPC byli se všemi povinnostmi a službami, které jsou součástí poskytovaného ubytování srozuměni a věděli, co se od nich očekává i na čem se budou podílet, tak aby během roku, kdy mají možnost v DPC bydlet, se naučili všemu potřebnému a osvojili si tak základní sociální dovednosti, které v samostatném životě budou muset zvládat sami.

ZÁVĚR A DISKUSE

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jak uživatelé DPC hodnotí služby a aktivity, které jsou jim poskytovány v rámci pobytu v DPC v Pardubicích a jejich vliv na integraci do společnosti. Práce je uspořádána tak, aby jednotlivé kapitoly na sebe logicky navazovaly a čtenář měl představu, o jakou specifickou skupinu mladých dospělých se jedná. Jakým životem od narození až po dospívání prošli a jaká životní situace je do domu na půl cesty přivedla.

Výzkumnou strategií, kterou jsem zvolila, byla strategie polostrukturovaných rozhovorů, kdy jsem díky tazatelským otázkám hledala odpovědi na dílčí výzkumné cíle. Na základě získaných odpovědí jsem došla k závěrům, které byly shrnuty ve výzkumné části práce, vždy na konci jednotlivých podkapitol. Výhodu zvolené výzkumné strategie vidím především v tom, že polostrukturované rozhovory mi pomohly seznámit se pro mě s neznámým prostředím. Nahlédnout do problematiky daného tématu, jít v něm více do hloubky a poznat tak životní příběhy respondentů. Nepatrnou nevýhodu jsem shledala v tom, že občas se rozhovor stočil mimo zjišťované otázky, což bylo dáno přirozenou lidskou zvědavostí, v tomto případě výzkumníka, a možnosti vyslechnout si zajímavé leč smutné příběhy. Díky připravenému návodu k rozhovoru se mi i tento nedostatek dařilo potlačit a rozhovory tak vrátit do roviny výzkumu. Při zjišťování minulosti jsem si byla vědoma, že dotazovaní nemusí člověku, kterého vidí poprvé sdělit úplně vše a mohou tak spoustu věcí zatajit. Proto mě velmi mile překvapila jejich otevřenost a ochota při vyprávění svých osobních příběhů, i když ne příliš veselých. Velkou zásluhu na tom má do určité míry koordinátor služeb DPC, který na sebe vzal roli tzv. „dveřníka“ a výběr respondentů jsem ponechala na jeho uvážení, což mohlo být do jisté míry rizikem výzkumu a jeho výběr mohl ovlivnit dosažené výsledky. Toto riziko jsem se snažila eliminovat tím, že do výzkumného vzorku bylo zařazeno 5 respondentů z celkových 8 uživatelů, kteří v době výzkumu služeb využívali. Přesto, že do výzkumu byla zapojena více jak polovina uživatelů služeb, jsem si vědoma toho, že dosažené výsledky nelze zobecnit a snadno aplikovat.

V rámci naplnění jednotlivých dílčích cílů a po zodpovězení výzkumných otázek, bylo hlavního výzkumného cíle dosaženo. Díky výzkumu jsem došla k závěru, že dotazovaní uživatelé domu na půl cesty prošli převážně ústavní výchovou, na kterou

nevzpomínají příliš v dobrém, dané prostředí opouští ihned po dosažení zletilosti, aniž by měli předem sehnané ubytování, zajištěné zaměstnání či dokončené vzdělání. Rozhodují se spontánně s vidinou nabyté volnosti, zpočátku odmítají pomoc neziskových organizací a více se spoléhají na pomoc kamarádů. Většina z nich pak po krátké době končí na ulici či v azylovém domě a bez pomoci služeb domu na půl cesty by z tohoto prostředí jen těžko hledala cestu ven. Před příchodem do domu na půl cesty nebyli vybaveni téměř žádnými praktickými zkušenostmi pro život a nejsou tak schopni se vlastními silami začlenit do společnosti. Teprve až pomocí služeb a aktivit v rámci pobytu v domě na půl cesty, získávají postupně zkušenosti s reálným životem venku, učí se starat sami o sebe a získávají určité sociální jistoty, aby mohli žít plnohodnotný život. Díky službám, které využívají, si tak mohou vyzkoušet samostatné bydlení, kde se starají sami o sebe, ale zároveň v případě potřeby je zde sociální pracovník, na kterého se mohou kdykoliv obrátit. Službu, kterou nejvíce využívají, je pomoc při obstarávání osobních záležitostí, a to především při jednání na úradech, což pro většinu z nich byl největší problém. Stejně tak jako pomoc při spravování financí, protože i toto je pro ně nová zkušenost, jelikož dosud neměli žádné zkušenosti s hospodařením s penězi. Aby se sami uživatelé aktivně podíleli na změnách ve svém životě, je s nimi při nástupu vytvořen individuální plán, kde si sami určí cíl, kterého chtějí dosáhnout a co ve svém životě chtějí změnit. Na jedné straně tak stojí služby a aktivity domu na půl cesty, které jim nabízejí spoustu možností, na druhé je pak vůle a snaha samotných uživatelů a záleží pouze na nich, zda službu pojmu pouze jako možnost cenově dostupného ubytování či zda se rozhodnou se svým životem něco udělat a využít pomoci, která je jim nabízena.

V první kapitole jsem se nejprve věnovala tomu, jaký vliv má rodina a rodinná výchova na socializaci dítěte a jaké jsou možnosti náhradní rodinné péče. Jednotlivé formy náhradní péče byly stručně popsány v jedné z podkapitol. Při rozhovorech s respondenty se potvrdilo, že ve všech případech byla rodinná péče zanedbána nebo rodina neplnila svou funkci a většina z dotazovaných byla následně umístěna do ústavní péče, a to i přes to, že náhradní rodinná péče by měla mít vždy přednost. S ústavní výchovou jsou spojena určitá rizika, která byla popsána v teoretické části. Při výzkumu se mimo jiné potvrdilo i to, že jedním z rizik, je znevýhodnění v oblasti vzdělávání, s čímž souvisí následné omezení na trhu práce. Z pěti dotazovaných měl pouze jeden respondent dokončené střední odborné učiliště. Bez dokončeného vzdělání není lehké sehnat

zaměstnání, bez zaměstnání není možné si udržet ucházející ubytování, a pokud člověk skončí na ulici je ještě více na trhu práce znevýhodněn a ocitá se tak v bludném kruhu, z kterého je jen krůček k sociálnímu vyloučení. Nedokončené vzdělání však nebylo jediné, co většinu z respondentů spojovalo. Jak z výzkumu vyplynulo všichni dotazovaní opouštěli předchozí prostředí narychlo, s velkou touhou začít žít svůj život, kde si budou určovat pravidla sami. V teoretické části se zmiňuji o tom, že drtivá většina mladých dospělých, kteří opouští ústavní péči, nemá předem zajištěné ubytování a ani představu, kam se obrátit o pomoc. Výzkumem se potvrdilo, že ve většině případů dotazovaní spoléhali na pomoc přátel a po prvních neúspěších často končili na ulici a tím se jejich sen o svobodném životě rozplynul. Druhá část teoretické práce byla věnována domům na půl cesty, tomu, jaké služby poskytuje, komu jsou určeny a za jakých podmínek. Výzkum potvrdil, že účelem poskytované služby není pouze zajistit ubytování, ale hlavním cílem je, aby se sám uživatel podílel na zlepšování svých životních podmínek, tak aby po opuštění tohoto zařízení byl schopný integrace do společnosti a mohl vést plnohodnotný život.

Přínos své práce shledávám v tom, že může Domu na půl cesty v Pardubicích poskytnout zpětnou vazbu od současných uživatelů, zhodnocení služeb, které jsou jim poskytovány, a to z pohledu nestranného pozorovatele. Po ukončení výzkumu a vyhodnocení dílčích cílů, jsem zjistila, že by bylo zajímavé provést s těmi samými respondenty následující výzkum s několikaletým odstupem. V čase, kdy už se jejich život nabere určitý směr a budou tak schopni objektivněji posoudit, jak jim Dům na půl cesty v Pardubicích pomohl při integraci do společnosti.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Transformační tabulka	34
Tabulka č. 2: Respondenti rozhovorů.....	37

Seznam příloh

Příloha A: Předpis rozhovoru s respondentem R2	I-V
---	-----

Bibliografie

Běhounková, Leona. 2012. *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči.* Praha : TOGGA spol. s.r.o., 2012. ISBN 978-80-87652-87-9.

Čáp, Jan. 1996. *Rozvíjení sobnosti a způsob výchovy.* Praha : ISV, 1996. ISBN 80-85866-15-3.

Deklarace práv dítěte. Práva dítěte. *prava-ditete.cz.* [Online] [Citace: 12. říjen 2020.] http://www.prava-ditete.cz/wp-content/uploads/2017/10/Deklarace_prav_ditete1959.pdf.

Dunovský, Jiří. 1986. *Dítě a poruchy rodiny.* Praha : Avicenum, 1986. ISBN 08-040-86.

Gabriel Zbyněk, Novák Tomáš. 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči.* Praha : Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.

Gjuričová, Šárka, Kocourková, Jana a Koutek, Jiří. 2000. *Podoby násilí v rodině.* Praha : Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o., 2000. ISBN 80-7021-416-3.

Hendl, Jan. 2016. *Kvalitativní výzkum základní teorie, metody a aplikace.* Praha : Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

Dítě a rodina. *ditearodina.cz.* [Online] [Citace: 27. 11 2020.] <https://www.ditearodina.cz/aktivity/vyzkumy/tuzemske-vyzkumy/214-potreby-deti-pri-odchodu-z-detskeho-domova>.

Jan Michalík a kol. 2018. *Postoje pedagogických pracovníků k vybraným aspektům společného vzdělávání.* Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5321-7.

Jedlička, Richard a kol. 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích.* Praha : Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

Kocman David, Klepal Jaroslav. 2016. *Postupné bydlení: evaluace.* Praha : Úřad vlády ČR - Sekce pro lidská práva, 2016. ISBN: 978-80-7440-153-4.

- Kot'átková, Soňa. 2014.** *Dítě a mateřská škola.* Praha : Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-8-247-4435-3.
- Kozlová, Lucie. 2005.** *Sociální služby.* Praha : Triton, 2005. ISBN 80-7254-662-7.
- Kukla, Lubomír a kolektiv. 2016.** *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí.* Praha : Grada Publishing, a.s., 2016. ISBN: 978-80-247-3874-1.
- Langmeier Josef, Matějčík Zdeněk. 2011.** *Psychická deprivace v dětství.* Praha : Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.
- Langmeier, Josef , Krejčířová Dana. 2006.** *Vývojová Psychologie.* Praha : Grada Publishing, a.s., 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- Leccos Leccos.** [Online] [Citace: 23. 2 2021.] <https://leccos.cz/pro-rodiny/sanace-rodin/>.
- Matějčík, Zdeněk a kol. 1999.** *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny.* Praha : Portál, 1999. ISBN 80-9178-304-8.
- Matějčík, Zdeněk. 1992.** *Dítě a rodina v psychologickém poradenství.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-25236-2.
- Matějčík, Zdeněk. 1986.** *Rodiče a děti.* Praha : A VICENUM, zdravotnické nakladatelství, n. p., 1986. ISBN 08-011-86.
- Matoušek, Oldřich a kol. 2003.** *Metody a řízení sociální práce.* Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- Matoušek, Oldřich. 2003.** *Rodina jako instituce a vztahová síť.* Praha : SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- Matoušek, Oldřich. 2008.** *Slovník sociální práce.* Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- Matoušek, Oldřich. 1999.** *Ústavní péče.* Praha : Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1.

Miovský, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.* Praha : Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

Možný, Ivo. 2006. *Rodina a společnost.* Praha : Slon, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

MPSV. MPSV. [Online] 2017. [Citace: 9. 12 2020.]

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/637531/Zprava.pdf/86ee24d6-04a5-3b0a-a6ec-d0e4be11336a>.

MPSV. MPSV. [Online] 8. 8 2019. [Citace: 2. 12 2020.]

<https://www.mpsv.cz/web/cz/pobytove-sluzby>.

MSK. Moravskoslezský kraj. [Online] [Citace: 10. 12 2020.]

https://www.msk.cz/assets/socialni_oblast/model_1_domy-na-pul-cesty.pdf.

Novotný Petr, Ivičičová Jitka, Syrůčková Ivana, Vondráčková Pavlína. 2017. *Nový občanský zákoník - Rodinné právo: 2., aktualizované vydání.* Praha : GRADA Publishin, a.s., 2017. ISBN 978-80-271-9368-8.

Orel, Miroslav. 2016. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše.* Praha : Grada Publishing, a.s., 2016. ISBN 978-80-271-9424-7.

Plch, Robert. 2003. *Vstříc úspěšnému startu do dospělosti. Sociální práce/Sociální práce.* 2003, 2.

Pöslová, Blanka. 2020. *Tolerantní výchova.* Praha : Grada Publishing, a.s., 2020. ISBN 978-80-271-1539-6.

Procházka, Jan. *legislativni-divadlo.webnode.* [Online] [Citace: 27. 11 2020.]

<https://legislativni-divadlo.webnode.cz/podporme-zmenu-/dokumenty/o-cilove-skupine/>.

Registr poskytovatelů sociálních služeb riregistr.mpsv. [Online] [Citace: 10. 01 2021.]

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1614621777556_4

SKP-centrum. *SKP-centrum.* [Online] [Citace: 15. 12 2020.] <https://www.skp-centrum.cz/nase-sluzby-a-projekty/dum-na-puli-cesty/verejny-zavazek>.

Švaříček, Roman. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Trousil, Michal, Veronika Jašíková. 2015. *Úvod do tvorby odborných prací.* Hradec Králové : Gaudemaus, 2015. ISBN 978-80-7435-542-4.

Uhlíková, Petra. *mpsv.cz.* [Online] 24. 11 2011. [Citace: 11. 10 2020.] <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Uhlikova.ppt/e3537a5b-8f65-7fa1-5972-5c0819f17e8e>.

Veřejný ochránce práv. Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy 2011. [Online] [Citace: 21. 11 2020.] http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf.

Vyhláška č. 505/2006 Sb. *Zákony pro lidi.* [Online] AION CS, s.r.o. [Citace: 21. 11 2010.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-505#cast1>.

Zákon č. 108/2006 Sb. *Zákony pro lidi.* [Online] [Citace: 21. 10 2020.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

Zákon č. 109/2002 Sb. *Zákony pro lidi.* [Online] [Citace: 22. 10 2020.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Zákon č. 359/1999 Sb. *Zákony pro lidi.* [Online] [Citace: 22. 10 2020.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zvonařová, Marcela. Sociální práce sociální práce. *socialniprace.cz.* [Online] 2014. [Citace: 10. říjen 2020.] <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=413>.

1. Nejdřív se zeptám, odkud jsi sem přišla?

„Já jsem přišla, jako by já jsem spala ve stanu. No jakoby z ulice, no.“

2. A před tím, než ses dostala na ulici, jsi byla kde?

„Do tří let jsem byla u mámy, pak nás odebrali, protože máma s náma byla v hospodě. Tak nás odebral OSPOD, do dětskýho domova. Mě byly tři roky, bráchovi byl měsíc. Ten třetí brácha teď ten umřel už, to je půl roku. Protože on hodně pil. A když se dostal na ubytovnu, tak ho tam buď zmlátili, nebo okradli, protože on to měl zaplacený a spal po venku, protože to nikomu neřek a měl opatrovnici a neřek jako, moc jí to neříkal. Nebo si tam bral kamarády, že jo z ulice a lidi si stěžovali, brácha no.“

3. A do 18 let jsi byla v dětském domově?

„No, v dětském domově, pak chvilku na ulici, pak tady zase tady, pak jsem šla jako by, ke kamarádce, tam mě nechtěl jako by její přítel, tak oni se hádali, že říkala, že tady jako že můžu bydlet, když jim pomáhám a on řek, že ne, tak jsem zas byla na ulici a pak jsem šla zase sem.“

4. V dětském domově jste měli nějakou přípravu na odchod z domu?

„Jo, to jo, my jsme si o víkendu vařili sami, došli jsme s vychovatelkou na nákup, pak jsme se vždycky domluvili, co budeme vařit, tak jsme to vařili.“

5. A byla tam možnost třeba startovacích bytů, kde byste měli možnost, si nacvičili samostatné bydlení?

„To tam bylo taky, já jsem byla ve samostatným a potom jsem to tam ukončila.“

6. Takže šlo o samostatný byt, kde ses starala sama o sebe?

„Jsou tam jakoby čtyři skupiny po osmi dětech, teďkon to maj po šesti, protože maj dva pronájmy. Takže tam jsou vychovatelky s dětma v pronájmu. Mi říkal brácha, že to maj zařízený.“

7. Co bylo nejtěžší, když jsi odcházela z toho dětského domova?

„No jako by zařídit si, kde budu bydlet, a tak no. Takže mě potom moje kurátorka, mi říkala, že můžu jít sem, já jsem nechtěla, tak potom mi to řekli jako ty, jak se staraj o bezdomovce. Ty jak jezděj, a oni šli sem se mnou.“

8. V dětském domově jsi ukončila pobyt tedy v osmnácti, nebo byla možnost tam zůstat déle?

„No mohli jsme tam zůstat dýl, jenže my jsme udělali průser ve škole, tak mě vyhodili ze školy a pak už jsem nikam jít nechtěla. A ani jsem tam už zůstat nechtěla, tak jsem prostě odešla hned.“

9. Co ubytování tady, jak se ti líbí?

„Tady jo, tady se mi to líbí. Tady má každej sám pokoj, tak to je v pohodě.“

10. A co se týká soukromí, nechodí ti nikdo na pokoj, pokud mu to nedovolíš?

„Tak jako by bez mojeho svolení, tam nikdo nechodí a když tam jsem, tak třeba jdou ke mně na návštěvu. Ale sociální pracovníci, ty tam jako nemůžou, ale když zaťukaj, že něco potřebujou, tak my musíme, jako by měli by jsme otevřít. Ale my třeba, když má bejt konzultace, nebo třeba máme jít k lékaři a tak, nebo máme mít pohovor, tak oni nám to připomnějí. Ale nesmíme tam být zavřený v pokoji, jako třeba tejden. To tady dělaj. Aby nemuseli nikam jít, tak dělali, že tam nejsou.“

11. A kuchyň, obyvák, společné prostory, ty užíváte všichni dohromady, jak to tam funguje s úklidem?

„No úklidy, to rezeписuje Milan anebo Denča (koordinátor služby a sociální pracovnice), a každej má úklid, pondělí, středa, pátek. A když to neuklízíme, tak máme asi za deset neuklizených úklidů,

oni si to zapisují, a když jim to neukážem, jak jsme to uklidili a máme třeba 10x, že jsme neuklízeli, tak ukončej službu. Když někdo prostě neuklízí.“

12. Jako, že ukončí službu, jako celý pobyt tady?

„Jo, tak, to ukončej. To tam je napsaný na nástěnce.“

13. V rámci pobytu tady máte i pomoc při jednání na úřadech, se zaměstnáním....

„Jo, jo, jo, to pomáhaj. Třeba Denča mi dneska vyjela tu mapu, až pudu na ten pohovor, tak abych věděla, kam mám jít.“

14. Takže oni tě připraví, poradí, ale pak už si tam dojdeš sama nebo by šli i s tebou?

„To jako oni, kdyby asi měli čas, tak by i šli. Ale já tam pudu sama, radši chodím všude sama.“

15. Takže to tady v Pardubicích trošku znáš?

„Jo, já tady mám trvalý bydliště, protože jsem se tady narodila. Moje mamka je tady na ulici, na Dubině, asi už 20 let.“

16. A vídáte se s mamkou?

„Vídáme. A včera mě udělala průser. Máma. Protože já jsem musela jet na záchytku. Kvůli mámě, protože ona mi vůbec nepomohla a utekla. A mě našli policajti, tady jakoby kousek, na silnici, že jsem nemohla ani vstát. A máma prej utekla. A oni mě odvezli na tu záchytku. Ona vždycky se staví, když mám peníze a když nemám, tak se nestaví (smích).“

17. Ty ses zmiňovala, že v domově jste si sami vařili, tady při pobytu je nějaká podobná služba?

„Jo, to třeba ta Elis a ta Marťa, to jako není sociální pracovnice, ale patří k nim, tak ona šla, když, před Vánocema a šla s ní, protože my jsme neměli čas jako, tak já jsme pak třeba jako myla nádobí a tak, a ona šla s tou na nákup a nakoupili. A pak to bylo pro všechny, jako kdo chtěl, my jsme tam byli s nima, s těma sociálníma a tak no. Vařila teda ta Marťa a Elis, protože nikdo to dělat nechtěl a já jsem pak zas myla nádobí.“

18. Všimla jsem si, že tady máte i místnost s počítačem. Využíváte ji?

„Jo, já jsem tam dávala životopis a tu mapu mi tam Denča ukazovala, kudy mám jít až tam pudu.“

19. Jak dlouho tu vlastně jsi?

„Teďkon od listopadu.“

20. Při nástupu je vždy vytvořen s vámi individuální plán. Jak to probíhá?

„To je jako, že napíšeme, proč se sem hlásíme, to je jako cesta životem, kde jsme jako vyrůstali, kde jsme byli, kolik nám je, odkud jsme a oni si to vyhodnotějí a pak nám zavolaj, musíme mít, 500 na kauci, pak nám zavolaj, no a buď nás přijmou, nebo ne.“

21. A ten individuální plán, ten se sepisuje až po přijetí, kde si stanovíte nějaké cíle, kterých chcete dosáhnout, a průběžně se kontrolují....

„No, třeba dodělat školu, tam někdo má, nebo najít si práci, nebo udržet si jí, nebo začít si šetřit na bydlení, a tak no, to jsou ty cíle. Já tam mám třeba, abych měla, pravidelný kontakty s dcerou, já mám tříletou, jí budou tři, já jsem jí neviděla, ale pak jsem jí zas viděla, ale jak byl ten covid, tak jsem jí vůbec nemohla vidět.“

22. Kontakt s dcerou je jediný cíl, který máš v individuálním plánu?

„No ještě tam mám udržet si práci a teď mám už zase jinou, protože, jdu na pohovor.“

23. Je těžké plnit jednotlivé kroky?

„Né, to je lehký. Oni nám tady s tím jako hodně pomáhaj.“

24. Myslíš, že by tady mohlo být něco víc, co by ti pomohlo v budoucím samostatném životě, kdy na vše budeš sama?

„Asi ne, tady to je fajn.“

25. A naopak je tu něco, co ti vadí, co by mohlo fungovat lépe?

„Jo vadí mi jo, že by se měl třeba dodržovat jako noční klid, a oni mi dělali jako naschvály, oni věděli, že vstávám na ráno, prostě v pět ráno a oni, ve dvě ráno, tady, začali rvát, povídat si, pomlouvát. Tak to, protože noční klid je jako od 22 do 6, ale on to tady nikdo v noci nehlídá, tak oni to pak jako dělají. Jako občas tu je vrátnej, ale ne pořád, třeba tak jen 3x týdně, to se asi domlouvaj s Milanem (s koordinátorem služby), že když je jako problém, tak on sem jde, ale pořád tu taky není. A já jsem kvůli tomu pak nevstala, já jsme pak byla ráno unavená, tak jsem prostě nevstala, no a zapoměla jsem se pak omluvit, a pak už jsem prostě nemohla jít, protože mě prostě vyhodili, že jsem asi jen 5x nepřišla jako.“

26. Už jsi přemýšlela, až tady ukončíš pobyt, jak bys chtěla, aby vypadal ten tvůj život?

„No, až odejdu, tak jako bych chtěla bydlet sama s dcerou, prostě sama, s dcerou, a to je všechno.“